

tate dicere singulari: ut quomodo quæ in ista terra nostra nascuntur animæ: uel de inferno rursum meliora cupientes: ad superiora ueniunt: & humanum corpus assumunt: uel de melioribus locis ad nos usque descendunt: sic & ea loca quæ supra sunt in firmamento alia animæ possideant: quæ de nostris sedibus ad meliora proficiant. Alia quæ de cælestibus ad firmamentum usque delapsæ sint: nec tantum fecere peccati: ut ad loca quæ incolimus truderent. Quibus dictis nititur approbare: & firmamentum: id est cælum: ad comparationem superioris cæli esse inferos: & hanc terram quam incolimus collatione firmamenti inferos appellari: & rursum ad comparationem inferiorum quæ sub nobis sunt nos cælum dici: ut quod aliis infernus est: aliis cælum sit. Nec hac disputatione contentus: dicit in fine omnium rerum: quando ad cælestem hierusalém reuersuri sumus: aduersariarum fortitudinum contra populum dei bella consurgere: ut non sit eorum ociosa uirtus: sed exercentur ad prelia: & habeant materiam roboris: quam consequi non possunt nisi fortes primum aduersariis resistant: quos ratione & ordine: & solertia repugnandi in libro numerorum legimus esse superatos. Cùm dixisset iuxta Ioannis apocalypsim euangelium sempiternum: id est futurum in cælis: tantum præcedere hoc nostrum euangelium: quantum christi prædicatio legis uetera sacramenta ad extremum intulit: quod & cogitasse sacrilegium est: pro salute demonum christum etiam in aere: & in supernis locis esse passurum. Et licet ille non dixerit: tamen quæ consequens sit intelligitur: sicut pro hominibus homo factus est: ut homines liberaret: sic & pro salute demonum deum futurum: quæ sunt illi ad quos uenturus est liberandos. Quod ne forsitan de nostro sensu putemur asserere: ipsius uerba ponenda sunt. Sicut enim per umbram euangelii umbram legis inpleuit: sic quæ omnis lex exemplum & umbra est ceremoniarum cælestium diligentius requirendum: utrum recte intelligamus legem quoque cælestem: & ceremonias superni cultus plenitudinem non habere: sed indigere euangelii ueritate: quod in Ioannis apocalypsi euangelium sempiternum: ad comparationem uidelicet huius nostri euangelii quod temporale est: & in transituro mundo ac sæculo prædicatum. Quod quidem etiam si usque ad passionem domini Saluatoris inquirere uouerimus: quæquæ audax & temerarium sit in cælo eius querere passionem: tamen si specialia nequitia in cælestibus sunt: & non erubescimus crucem domini confiteri: propter destructionem eorum: quæ sua passione destruxit: cur timeamus etiam in supernis locis in consumatione sæculorum aliquid simile suspicari: ut omnium locorum gentes illius passione saluentur? Rursumque blasphemias de filio sic locutus est. Si enim pater cognoscit filium: uideat in eo quæ nouit patrem posse eum comprehendere. Ut si dicamus artificis animam artis scire mensuram. Nec dubium quin si pater in filio: & comprehendat ab eo: in quo est. Si autem comprehensionem eam dicimus: ut non solum sensu quæ & sapientia comprehendat: sed & uirtute & potentia cuncta teneat: qui cognouit: non possumus dicere quæ comprehendat filius patrem: pater uero omnia comprehendit. Inter omnia autem & filius est: ergo & filium comprehendit: ut sciremus causas quibus pater comprehendat filium: & filius patrem non quæ comprehendere: hæc uerba subnectit. Curiosus lector in gratiam utrum ita a semetipso cognoscat pater: quomodo cognoscat a filio: sciensque illud quod scriptum est. Pater qui me misit maior est omnibus ueris: esse contendit ut dicat: & in cognitione filio patrem esse maiorem: dum perfectius & purius a semetipso cognoscitur: quam a filio. *ME TEM ψΥΚΩΣΤΙΥ* quoque & abolitionem corporum: per hoc rursum sentire conuincit. Siquis autem potuerit ostendere incorporeum: rationabileque naturam: cum expoliauerit se corpore uiuere per semetipsam: & in peiori conditione esse: quando corporibus uestiebatur: in meliori quando illa deponit: nulli dubium est corpora non principaliter subsistere: sed per iterualla & ob uarios motus rationabiliu creaturarum nunc fieri: ut qui iis indigent uestiant. Et rursum cum illa deprauatione lapsu se ad meliora correxerint: dissolui in nihilum: & hac semper successione uariari. Et ne paruam putarem impietatem esse eorum: quæ premisserat in eiusdem uoluminis fine coniungit: omnes rationabiles creaturas: id est patrem & filium & spiritum sanctum: angelos: potestates: dominationes: cæterasque uirtutes: ipsum quoque hominem secundum animæ dignitatem: unius esse substantia: intellectuale inquit rationabileque naturam sentit deus & unigenitus filius eius & spiritus sanctus: sentiunt angeli & potestates: cæterasque uirtutes: sentit interior homo: qui ad imaginem & similitudinem dei conditus est. Ex quo concluditur: deum & hic quodammodo unius esse substantiam: unum addidit uerbum quodammodo: ut tanti sacrilegii crimen effugeret: & qui in alio loco filium & spiritum sanctum non uult de dei patris esse substantiam: ne diuinitatem in partes secare uideatur: naturam omnipotentis dei angelis hominibusque largitur. Cùm hæc ita se habeant: quæ infania est: paucis de filio & spiritu sancto commutatus: quæ apta blasphemiam præferbant: cætera ita ut scripta sunt: protulisse in medium: & impia uoce laudasse: cum utique & illa & ista de uno impietatis fonte processerint: Aduersum omnia scribere: nec huius est temporis: & omnes qui aduersus Arrium & Eunomium Manicheumque: & diuersas scripserunt hæreses his quoque impietatibus respondisse credendi sunt. Qui ergo hos uoluerit legere libros: & calciatis pedibus ad terram repromissionis pergere: nec ubi a serpentibus mordeatur: & arcuato scorpii uulnere uerberetur: legat prius hunc librum: & antequam ingrediatur uiam: quæ sibi cauenda sint nouerit.

Epistola beati Epiphani ad Ioannem hierosolymitanum per beatum Hieronymum e graeco translata: In qua se excusat quod in monasterio beati Hieronymi inconsulto eo presbyterum ordinauit: ostendens se iure fecisse. Deinde illum comonet ne Origenis erroribus implicetur: quos ex ordine narrat: & detegit. XXI.

Domino dilectissimo fratri Ioanni episcopo Epiphanius. Oportebat nos dilectissime clericatus honore non abuti in superbiam: & custodia mandatorum dei & obseruatione diligentissima hoc esse quod dicimus. Si enim sancta scriptura loquitur: clerici eorum non proderunt eis: quæ arrogantia clericatus conducere nobis poterit: qui non solum cogitatione & sensu: uerum etiam sermone peccamus. Audiui quippe quod tumeas contra nos: & irascaris: & me nitaris scribere in extremos fines terræ: ut loca prouinciarum non nominem: & ubi est dei timor: qui nos debet illo tremore concutere: qui dictus est a domino: Siquis irascitur fratri suo sine causa: reus erit iudicio. Non quod magnopere curem: si scribas quod placuerit. Scribebantur enim & epistolæ bibliarum iuxta Esaiam: & mittebantur super aquas: quæ cito cum sæculo transeunt: nihil tibi nocuimus: nihil iniuriæ fecimus: nec quicquam uiolen-

ter extorsimus. In monasterio fratrum: & fratrum peregrinorum: qui prouinciae nihil tuae debuerunt: & propter nostram paruitatem & litteras quas ad eos crebro dixerimus: communionis quoque tuae ceperunt habere discordiam: ne uiderentur quadam duritia & conscientia nostra antiquae fidei: ab ecclesia separari ordinauimus diaconum: & postquam ministravit rursum presbyteris: super quo debueras gratulari: intelligens quod ob dei timorem hoc sumus facere compulsi. maxime cum nulla sit diuersitas in sacerdotio dei: & ubi utilitati ecclesiae prouideat. Nam & si singulae ecclesiae episcoporum habent sub se ecclesias: quibus curam uidentur impendere: & nemo super alienam mensuram extendit: tamen preponitur omnibus charitas christi: in qua nulla simulatio est. nec considerandum quid factum sit: sed quo tempore & quomodo: & in quibus: & quare factum sit. Cum enim uidissemus: quia multitudo sanctorum fratrum in monasterio consisteret: & sancti presbyteri Hieronymus & Vincetius propter uerecundiam & humilitatem nollent debita nomini suo exercere sacrificia: & laborare in hac parte ministerii: quae christianorum precipua salus est: inuenire autem & comprehendere seruum dei non posses: quod te eo quod graue onus sacerdotii nollet suscipere: saepe fugiebat: sed nec alius quis episcoporum facile eum reperiret. Unde & satis miratus sum: quomodo dispensatione dei ad nos uenerit cum diaconibus monasterii & ceteris fratribus: ut mihi satis faceret: quia nescio quid aduersum eos habebam tristitia. Cum igitur celebraret collectam in ecclesia uillae quae est iuxta monasterium nostrum: ignorantem eum: & nullam penitus habentem suspicionem: per multos diaconos apprehendi iussimus: & teneri os eius: ne forte liberari se cupiens: adiuraret nos per nomen christi: & primum diaconum ordinauimus: proponentes ei timorem dei: & compellentes ut ministraret: ualdeque obnitebatur indignum se esse contestans. Vix ergo copulimus eum: & persuadere potuimus testimoniis scripturarum: & propositione mandatorum dei. Et cum ministraret in sanctis sacrificiis: rursus cum ingenti difficultate tentato ore eius: ordinauimus presbyteris: & iisdem uerbis quibus antea suaseramus: impulimus ut sederet in ordine presbyterii. Post haec scripsimus ad sanctos presbyteros monasterii & ceteros fratres: & crepauimus eos: quare non scripsissent super eo: cum ante annum multos eorum quari audissemus: cur non haberent qui sibi domini sacramenta conficerent: & illum omnes suo poscerent testimonio: & grande utilitatem in commune monasterii testarentur: quare tunc reperta oportunitate non scripsissent nobis: neque super ordinatione eius: aliquid poposcissent. Haec ita acta sunt ut locutus sum in charitate christi: quam te erga paruitatem nostram habere credebam: quam in monasterio ordinaueris: & non in parrochia quae tibi subiecta sit. O uere benedicta episcoporum Cypri mansuetudo & bonitas: & nostra rusticitas sensu tuo & arbitrato digna misericordia dei. Nam multi episcopi communionis nostrae: & presbyteros in nostra ordinauerunt prouincia: quos nos comprehendere non potueramus. Et miserunt ad nos hypodiatonos: quos suscepimus cum gratia. Et ipse cohortatus sum beatam memoriam philonem episcopum: & sanctum Theoprobum: ut ecclesiam Cypri quae iuxta se erat: ad meam autem parrochiam uidebant ecclesiam pertinere: eo quod gratias esset: & late patens prouincia ordinaret presbyteros: & christi ecclesiae prouideret. Nunquam autem ego ordinavi diaconissas: & ad alienas misimus prouincias: neque feci quicquam ut ecclesiam scinderem. Quid ergo tibi uisum est: sic grauiter irumescere: & iactari contra nos pro opere dei: quod in aedificatione: & non in destructione fratrum factum est: Sed & illud uehementer admiratus sum: quod meis locutus es clericis: asserens te per sanctum presbyterum: & abbatem monachorum Gregorium mandasse mihi: ne quemquam ordinarem. Et ego hoc illicitus sum dicens. Numquid iuuenis sum: aut canones ignoro? Audi igitur ueritatem in sermone dei: me hoc non audisse: nec nosse: nec istius sermonis penitus recordari. Suspensus autem sum: ne forsitan iter multa quasi homo oblitus essem. Et ob hanc causam sanctum Gregorium sciscitatus sum: & Zenonem presbyterum: qui cum eo est. E quibus abbas Gregorius respondit se hoc penitus ignorare. Zeno autem dixit: quia cum ei presbyter Rufinus: nescio quam alia transitorie loqueretur: etiam hoc dixerit. Putas ne aliquos ordinaturus est sanctus episcopus? Et hucusque sensisse sermonem. Ego autem Epiphanius: nec audiui quemquam: nec respondi. Unde dilectissime: non te preueniat furor: nec occupet indignatio: nec frustra mouearis: & aliud dolens: te uertas ad alia: ut peccandi occasionem inuenisse uidearis. Quod propheta deuitas dominum precatur dicens. Non declines cor meum in uerba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis. Illud quoque audiens admiratus sum: quod quidam quod solent ultro citroque portare rumusculos: & his quae audierunt tempore addere: ut tristitias & rixas inter fratres concitent: te quoque turbauerunt & dixerunt: quod in oratione quando offerimus sacrificia deo: soleamus pro te dicere. Domine presta Ioanni: ut recte credat. Noli nos in tantum putare rusticos: ut hoc tam apte dicere potuerimus. Quamquam enim hoc in corde meo semper orat: tamen ut simpliciter fatear nunquam in alienas aures pertuli: ne te uideret paruipedere dilectissime. Quando autem complemus orationem secundum ritum mysteriorum: & pro omnibus: & pro te quoque dicimus custodi illum: qui predicat ueritatem: uel certe ita. Tu presta domine & custodi: ut ille uerbum predicet ueritatis: sicut occasio sermonis se tulerit: & habuerit oratio consequentiam. Quia propter obsecro te dilectissime: & aduolutus pedibus tuis precor: presta mihi: & tibi: ut salueris: sicuti scriptum est a generatione pueri: & recede ab haeresi Origenis: & a cunctis haeresibus dilectissime. Video enim quod propter hanc causam omnis nostra indignatio concitata sit: quod dixeris uobis Arrii patrem: & aliarum haeresium radicem: & parentem laudare non debetis. Et cum uos rogarem ne ita erraretis & monerem: contradixistis: & tristitiam atque lachrymas nobis adduxistis. Non solum autem me non audistis: sed alios plurimos catholicos qui intererant. Inde ut intelligo haec est omnis indignatio: & iste furor. Et ideo cominaui quod mittatis aduersum me epistolas: ut huc illucque sermo uester discurrat: & propter defensionem haereseos: me odia suscitantes rumpitis charitatem: quam in uos habuimus in tantum ut feceritis nos etiam poenitentiam agere: quare uobis communicauerimus. Ita Origenis errores & dogmata defenditis: simpliciter loquor: nos secundum quod scriptum est: nec oculo nostro parcimus: ut non effodiamus eum: si nos scandalizauerit: nec manu: neque pedem: si nobis scandalum fecerit: & uos ergo siue oculi nostri: siue manus: siue pedes fueritis: sinistra sustinebitis. Quis enim catholicorum possit aequo animo sustinere: & eorum qui fidem suam bonis operibus exornant: ut audiant Origenis doctrinam atque consilium: & credant praecleara illius praedicationi

Hypodiatonos

comminatio
1921

prædicationi: non potest filius uidere patrem: neque spiritus sanctus filium: Hæc in libris *περιεπιτομης* scribuntur his uerbis legimus: & ita locutus est Origenes. Sicut enim incongruum est dicere: quod potest filius uidere patrem: sic inconsequens est opinari: quod spiritus sanctus possit uidere filium. Illud quoque quis Origenem dicente patiatur: quod animæ angeli fuerint in cælis: & postquam peccauerint in supernis deiectas esse in istum mundum: & quasi in tumulos & sepulchra: sic in corpora ista relegatas penas antiquorum: uere peccatorum: & corpora credentium non templa christi esse sed carceres dånatorum: Exiude ueritatem historiarum allegoriarum deprauas mendacio: infinita uerba multiplicat: & simplices quoque uaria persuasione supplantans nunc asserit animas iuxta græcæ ætymologiam *ψυχας* *σπυριτου* *ψυχρι* *θεου*. id est ab angelescendo: ideo uocitatas: quia de cælestibus ad inferiora ueniens calorem pristinum amiserit: nunc corpus hoc: ob id iuxta græcos *δευα*. id est uinculum: sicut iuxta aliam proprietatem cadauer dici: quia animæ de cælo ruerint: a plerisque autem secundum uariam græci sermōis suppellectile corpus. id est *σωμασθηα*: hoc est memoriam interpretari: eo quod ita animam in se clausam habeat: quomodo sepulchra & tumuli cadauera mortuorum. Et si hoc uere est: ubi est fides nostra: ubi preconium resurrectionis: ubi apostolica doctrina: quæ in ecclesiis christi hucusque perdurat: ubi illa benedictio ad Adam: & ad seminem eius: & ad Noem: & ad filios eius: crescite & multiplicamini: & replete terram: iam enim non erit benedictio: sed maledictio iuxta Origenem: qui angelos uertit in animas: & de sublimi fastigio dignitatis facit ad inferiora descendere: quasi deus generi humano non possit animas per benedictionem dare: nisi angeli peccauerint: & totum in cælo sit ruina: quot in terra natiuitates. Dimittenda nobis est doctrina apostolorum & prophetarum: & legis: & ipsius domini Saluatoris in euangelio pronuntians. Econtrario Origenes precipit: & legem dat: ut non dicam cōstringit discipulos suos: ne quis oret in cælum ascendere: ne peius iterum peccas quam in terris ante peccauerat: precipitur in mundum. quod istiusmodi nugas & delirameta soleat ipse scripturarum interpretatione puerfa & aliud significare quam uere est: affirmat dicens. Priusquam a malicia humiliarer ego deliqui: & illud reuertere anima mea in requiem tuam: nec non & aliud. Educ de carcere animam meam. Et in alio loco. Cōfitebor domino in regione uiuorum: cum alius proculdubio sensus scripturæ diuinæ sit: quod ille in hæresim suam maligna interpretatione detorquet. Quod faciunt & manichæi & gnostici: & hebionitæ: & Martionis sectatores: & alia hæreses numero. lxxx. quæ de purissimo scripturarum fonte assumptis testimoniis: non ita interpretantur: ut scripta sunt: sed simplicitate sermōnis ecclesiastici id uolunt significare: quod ipsi sentiunt. Illud quoque quod asserere nititur: doleam ne an rideam nescio. Doctor egregius audet docere diabolum id rursum futurum esse: quod fuerit: & ad eandem rediturum dignitatem: & cōsensus regna cælorum. Proh nefas: quis tam uecors & stolidus hoc recipiat: ut sanctus Ioannes Baptista: & Petrus & Ioannes apostolus & euangelista: Esaias quoque & Hieremias & reliqui prophetae cohæredes fiant diaboli in regno cælorum: Prætereo frivolum eius expositionem super tunicis pellicis: quanto conatu quantisque egerit argumentis: ut tunicas pellicis humana esse corpora crederemus. Qui iter multa ait: nunquid corarius aut corticarius erat deus: ut cōficeret pelles animalium: & cōsueret tunicas pellicis Adam & Eue: Manifestum est ergo iquit: quod de corporibus nostris loquatur. Et si hoc ita est: quomodo legimus ante pellicis tunicas & ante inobedientiam & de paradiso ruinam Adam loquentem: non secundum allegoriam: sed uere hoc nunc os ex ossibus meis: & caro de carne mea: Aut unde assumptum est illud: quod diuinus sermo testatur. Et iniicit deus soporem in Adam: & dormiuit: & sumplit unam de costis eius: & adimpleuit pro ea carnem: & edificauit costam: quam tu lerat ex co: illi in uxorem: Aut quæ corpora contegebat Adam & Eua foliis ficus: postquam comederunt de arbore uetita: Quis autem patienter ferat Origenem lubricis argumentationibus resurrectionem carnis huius negantem: sicut declarat manifestissime in uolumine explanationum primi psalmi: & in aliis multis locis: Aut quis audiat in tertio cælo donantem nobis Origenem paradysum: & illum quem scriptura commemorat: de terra ad cælestia transferentem: & omnes arbores quæ scribuntur in genesi sic allegorice intelligentem: scilicet: quod arbores angelicæ fortitudines sint: cum hoc ueritas non recipiat: Neque enim dixit scriptura diuina: deposuit deus Adam & Eua in terram: sed eiecit eos de paradiso: & habitare fecit eos contra paradysum: & non adiecit eos sub paradiso: posuit ropheam flammam: & cherubin custodire introitum ligni uitæ: & non ascensum: & fluuius egreditur ex Eden: non descendit ex Eden. Iste diuiditur in quatuor principia: nomen unum Phison: & nomen secundi Geon. Ego ego uidi aquas Geon. Aquas aquas his carneis oculis aspexi. Ista est Geon quæ Hieremias demonstrat dicens: quid uobis & uia ægypti: ut bibatis aquam Geon turbidam: bibi & de hoc magno flumine Euphrate aquas simpliciter quæ manu potes tangere: ore sorbere: non aquas spirituales. Vbi autem flumina sunt & aquæ: & uidentur: & bibunt: ibi consequens est: quod & ficus & alia ligna sint: de quibus dicit deus. Ex omni ligno quod est in paradiso comedes similia sunt fluminibus & aquis. Si autem aqua quæ cernitur uere aqua est: necesse est ut & ficus uera sit: & alia ligna: & Adam uerus statim a principio plasmatus in corpore: sicut & Eua: & non in fantasmate & post ruinam (ut uult Origenes) propter peccatum: postea corpus accepit. Sed dicitur: legimus quod sanctus Paulus raptus sit usque ad tertium cælum & usque ad paradysum: bene dicitur quando ponit tertium cælum: & postea addit: & in paradysum: ostendit alibi esse cælum: & alibi paradysum. Illas uero prestigias quis non statim abiiciat atque contemnat: dicente Origenem: de aquis quæ super firmamentum sunt: non esse aquas sed fortitudines angelicæ potestatis. Et rursum aquas quæ super terram sunt: hoc est sub firmamento: esse uirtutes contrarias. id est demones. Et quomodo legimus in diluuiō apertas cataractas cæli: & aquas inundasse diluuium: Vnde aperti sunt fontes abyssi: & totus mundus opertus est aquis. Sed furor hominum est iunctus stultitiæ: qui reliquerunt illud quod in prouerbis dicitur. Audi fili sermonem patris tui: & ne abiicias legem matris tuæ: & conuersi sunt ad errorem: & dicunt stulto: ut princeps sui sit: nec continent res fatuas quæ dicuntur a fatuo: sicut scriptura testatur. Fatuus autem fatua loquitur: & cor eius uana intelligit. Vnde obsecro te dilectissime & quasi membrum meum parcens propter charitatem: quam in

sepulchris

quartum

Complan

Quatuor flumina paradysi

Fatuus

te habeo: precor: scribens & orans: ut impleas illud quod dicitur. Nōne odientes te domine odiui: & super inimi-
cos tuos tabescebam? Inimica & digna odio Origenis uerba sunt: & deo repugnantia & sanctis eius: & non ista
sola quæ dixi: sed & alia innumerabilia. Neq; enī nunc mihi propositū est aduersus oīa Origenis dogmata di-
sputare. Nihil mihi subripuit Origenes: nec ī mea generatione fuit: nec propter aliquas res mundi & haredita-
tē odiū aduersū illū pugnaq; suscepi: sed ut simpliciter fatear doleo: & ualde doleo: uidens plurimos fratru: &
eorū precipue qui professionē habent non minimā: & in gradū quoq; sacerdotii maximū puenērunt eius psua-
sionibus deceptos: & puerissima doctrina: cibos factos esse diaboli. In quibus cōpletū est illud quod dicit. Sup
omnē munitionē ludit: & escæ eius electæ: & congregauit sicut arenā captiuitatē. Te autē frater liberet deus: &
sanctū populū christi: qui tibi creditus est: & omnes fratres qui tecū sunt: & maxime Ruffinum presbyter: ab
hæresi Origenis: & ab aliis hæresibus & pditione eorū. Si enī propter unū uerbū aut duo quæ cōtraria fidei sūt
multæ hæreses abiectæ sunt ab ecclesia: q̄to magis hic inter hæreticos habebit: qui tantas pueritates & tā ma-
la dogmata contra fidē adinuenit dei: & ecclesiæ hostis extitit. Inter multa enī mala etiā illud ausus est dicere: p-
didit se imaginē dei Adā: cū hoc in nullo penitus loco scriptura significet. Si autē ita esset: nunq̄ omnia quæ ī mū-
do sunt: seruirent semini Adā. i. uniuerso generi hominū: sicut & Iacobus apostolus loquitur. Omnia domant:
& subiecta sunt humanæ naturæ. Nunq̄ enī uniuersa subiecta essent hominibus: si nō haberent homines. Iuxta
id quod uniuersis imperent imaginē dei. Coniungens autē atq; cōsocians scriptura diuina gratiā benedictionis:
quā Adā donauerat: & generationibus quæ ex eo erant: ne qui forsītā maligna interpretatione auderent dicere
uni datā gratiā dei: & illū solū factū esse ad imaginē dei: qui plasmatus est ex humo: & uxore eius creasset de co-
sta uiri: eos uero qui cōciperent in utero: & nō ita nascerent ut Adā: dei non habere imaginē: statim p ordinem
iungit & dicit: & uixit Adā. cccxxx. annis: & cognouit Eūā uxore suam: & peperit filiū iuxta speciē & iuxta ima-
ginem eius: & uocauit nomen eius Seth. Rursūq; in decima generatione: post ānos duos millenos ducentenos.
Ixi. uindicans deus imaginē suā & ostendens q; gratia quā dedisset hominibus pseueraret in eis ait: ne comede-
tis carnē in sanguine: ego enī ulciscar sanguinē uestrū de manu omnis hominis effudentis illū: quia ad imagi-
nē dei feci hoīem. nec nō post alteras. x. generationes usq; ad Abrahā: & ab Abrahā usq; ad Dauid: alias genera-
tiones. xiiii. quæ. xiiii. generationes simul faciunt ānos duo milia centū decē & septē. Spiritus factus ī trigesimo
octauo psalmo: cū quæreretur de oibus hoibus: q; ī uanitate ambularet: & peccatis esset obnoxii loquitur: uerū
tamē ī imaginē dei perambulabat oīs homo. Nec nō post Dauid etiā sub Salomone filio eius legimus tale quid
dā sup dei imaginē nominatū. Dicit enim ī sapiētia: quæ titulo eius inscribitur: creauit deus incorruptū hoīem:
& imaginē suæ proprietatis dedit ei. Et rursū: post annos millenos centenos undenos plus minus in nouo legi-
mus testamento: q; nō pdiderūt homīes imaginē dei. Iacobus enim apostolus: & frater domini: cuius supra me-
minimus: instruit nos ne Origenis laqueis capiamur: habere hoīem imaginē & similitudinē dei. Nam cū de lin-
gua hoīum latius disputasset: adiecit. Instabile malū. in ipsa quippe benedicimus deū: & patrē: & ī ipsa maledi-
cimus hoīes: qui ad similitudinē dei cōditi sūt. Paulus quoq; uas electionis: & qui doctrinā euangelica sua pre-
dicatione cōpleuit: docet nos q; homo ad imaginē & similitudinē dei conditus sit: dicens. Vir nō debet nutrire
comā: cū gloria & imago dei sit: imaginē simpliciter appellans suo nomine: similitudinē autē gloriæ appellatiōe
significans. Pro tribus igitur testimoniis: quæ tibi si de scriptura facta reperire dicebas posse sufficere: Ecce. vii.
testimonia dedimus. Quis ergo sustinebit Origenis ineptias: ut non grauius aliquid loquar: & similis efficiar
uel ipsi uel discipulis eius: qui audent ī periculo animæ suæ asserere: quodcūq; eis in buccā uenerit: & magis iu-
bere deo: & nō ab eo uel orare uel discere ueritatē. Quidā enī eorū dicunt q; imago dei: quā prius accepit Adā
illo peccante perierit. Alii suspicantur: q; filius dei corpus habiturus esset ex Maria: & ipsa esse imaginē. Alii se-
sum: alii uirtutē. Isti baptisma: hiq; homo ad imaginē dei dominetur oibus: hebræorū more hæc uel illa ructā-
tes: quos oportebat tantum effugere discrimē: nec negare quæ loquit deus: & credentes simpliciter saluos fieri:
deoq; concedere donationis suæ certamē: & uerā sciētiam ī qua potissimū per te hoīes cōdiderit ad imaginē &
similitudinē suam. Qui hoc reliquētes multis se quæstiōibus implicarūt: & per has ī cœnū demersi sūt pecca-
torū. Nos autē dilectissime credimus his quæ locutus est dominus: & scimus q; ī cūctis hoibus imago dei pma-
neat: ipsiq; concedimus nosse: in qua parte homo ad imaginē dei conditus sit. Sed neq; illud quod quidā ī epi-
stola Ioānis legētes nō itelligūt: quenq; decipiat: ubi loquit. Nunc filii dei sumus: & nescimus quales futuri su-
mus. Nouimus autē quia cū ille reuelatus fuerit: similes ei erimus: uidebimus enī eū sicuti est. Hoc enim ppter
gloriā: quæ ibi reuelāda est factis eius: dictū est: sicut & ī alio loco legimus. A gloria ī gloriā: cuius gloriā iam
ī isto sæculo facti arrabonem & portiūculam susceperūt. Primus eorū Moyses: cuius fuit facies ualde: & radia-
bat ueluti fulgor & sol. secūdo Helias igneo curru raptus ī cælum & ignis detrimēta nō sentiēs. Stephanus la-
pidabatur: & faciem habebat angeli: quæ ab omnibus cernebatur. Hoc autē quod ī paucis diximus: de oibus ī-
telligēdum est: ut impleatur illud: quod scriptum est. Oīs qui sanctificat semetipsum: iter beatos numerabitur.
Beati enim mūdo corde: quoniam ipsi deum uidebūt. Cum hæc ita se habeant dilectissime: custodi animā tuā:
& desine circa nos murmurare. Dicit enim scriptura diuina: nolite murmurare ad inuicem: sicut quidam mur-
murauerūt: & a serpētibus perierūt: magis acquiesce ueritati: & diligētes te dilige: & ueritatem. Deus autem pa-
cis præstet nobis iuxta suam clamētiā: ut cōteratur sathanas sub pedibus christianorū: & abiiciat oīs occasio
puerfa: ne scindat ī nobis uinculū charitatis: & pacis rectæ fidei predicatio. Præterea quia audiui quosdā mur-
murare contra me quia quando simul pgebamus ad sanctum locū q uocatur Bethel: ut ibi collectā tecū ex mo-
re ecclesiastico facerē: & uenissē ad uillā: quæ dicit Anablatha: uidissēq; ibi preteriēs lucernā ardētē: & iter
rogassē

Iacobus.
Lingua instabile malū.

Quadrūq; in buccā uenerit

Arrabonem

rogassem quis locus esset: didicisseque esse ecclesiam: & intrassem ut orarem: inueni ibi uelū pendens in foribus eiusdem ecclesie tinctū atque depinctum: & habens imaginē christi: uel sancti cuiusdam. Non enim satis memini: cuius imago fuerit. Cū ergo hoc uidissem in ecclesia christi contra auctoritatē scripturę homines pendere imaginē: scidi illud: & magis dedi consiliū custodibus eiusdem loci: ut pauperē mortuū eo obuoluerent: & efferrent. Illique contra murmurantes dixerunt Si scindere uoluerat: iustū erat: ut aliud daret uelū: atque mutaret. Quod cū audissem: me daturū esse pollicitus sū: & ilico esse missurū. Paululū autē moratū fuit in medio: dū quō optimū uelū pro eo mittere. Arbitrabar enim de Cypro mihi esse mittendū. Nunc autē misi quod potui reperire: & precor ut iubeas presbyteros eiusdem loci suscipere uelū a latore: quod a nobis missum est: & deinceps precipere in ecclesia christi istiusmodi uela: quę contra religionē nostrā ueniunt: non appendi. Decet enim honestatē tuā hinc magis habere sollicitudinē: ut scrupulositate remota: quę digna est ecclesie christi: & populis qui tibi crediti sunt: intumescat. Palladiū uero Galatham: qui quondā nobis charus fuit: & nunc misericordia dei indiget: caue: quia Origenis hęresim prędicat & docet: ne forte aliquos de populo tibi credito ad peruersitatem sui inducat erroris.

Argumentum excerptum ex Genadio de uiris illustribus.

Ioannes hierosolymorum episcopus scripsit aduersus obrectatores sui studii librum: in quo ostendit se Origenis ingenium non fidem secutum. Sed beato Hieronymo magis credendum qui zelo fidei sequenti opere illum hęresis redarguit.

Incipit liber sancti Hieronymi ad Pammachium contra Ioannem hierosolymitanum episcopum: & Rufinum presbyterum assertorem Origenis: in quo Ioannem episcopum tanquā sectatorem errorum Origenis coarguit: contra quos disputat: se quoque de ordinatione suorum excusat. Ioannem inculcat: & Epiphanius non responderit: & synodo adesse noluerit.

Epistola. XXII.

Si iuxta Paulū apostolū quod sentimus orare non possumus: ac proprie mentis cogitationē sermo non explicat: quō magis periculosū est de alterius animo iudicare: & singulorū dictorū atque uerborū iuestigare: atque proferre rationē: natura hominū prona est ad clamentiam: & in alieno peccato sui quisque misereatur. Si ergo reū in sermone reprehēderis: simplicitatē uocabit. Si calliditatē argueris: in peritiā confitebitur ut suspicionē uitet malitię. Atque ita fiet: ut tu qui arguis: calūniator: ille qui reprehēditur non hęreticus: sed rusticus iudicetur. Nosti Pammachiū: nosti me ad hoc opus nō inimicitias: non glorię cupiditate descendere: sed prouocatū litteris tuis ex ardore fidei: nec uelle si fieri posset: omnes id sapere: nec impatientiā ac temeritatis posse reprehēdi: qui post trienniū loquor. Denique nisi ad apologiā de qua nunc scribere institui: multorū animos diceres perturbatos: & in utranque partē fluctuare sententiā: decreuerā in incepto silentio permanere: faceret itaque Nouatus: erratibus manus non porrigens. Montanus cū insanis sceminis prosterneret: iacentes in barathrū precipitantes: ne leuentur. Quotidie peccamus omnes: & in aliquo labimur. Qui ergo in nos clamētes sumus: rigorē contra alios non tenemus: quin potius oramus: petimus: obsecramus: ut aut simpliciter nostra fateatur: aut aperte defendat aliena. Nolo uerborū ambiguitates. Nolo mihi dici: quod & aliter possit intelligi. Reuelata facie gloriā domini contēplemur. Claudicabat quondā & israeliticus populus in utroque pede. Sed Helias qui interpretatur fortis domini: usque quo ait claudicatis in utroque uestigio: si est dominus deus meus: ambulante post eū: si autē Baal: sequimini eū. Et ipse dominus Iudę filii alieni metiti sunt mihi: filii alieni iueterauerunt: & claudicauerunt a semitis suis. Certe si hęreseos nulla suspitio est: ut cupio: & credo: cur non uerbis meū sensū loquar: quā ille simplicitatē uocat: ego malitiā interpretor: psuadere mihi uult quod pure credat: pure ergo & loquitur. Et si quidē unū uerbū: uel unus sensus esset ambiguus: si duo: si tres: ignorantia ueniā tribueret: nec ea quę aut obscura: uel dubia sunt: de certis & perspicuis æstimarē. Nunc uero quę ista simplicitas est quasi supoua & aristas: inter theatrales prestigias pendendi gradu incedere: ubique dubiū ubique suspētū: putes eū non expositionē fidei: sed figuratā cōtrouersiā scribere: quod iste nunc appetit: olim in scholis didicimus: nostra aduersum nos dimicat armatura. Etiā si bene credit: & circumspecte & timide loquitur: suspicionē mihi facit nimia diligentia. Qui ambulat simpliciter: ambulat cōfidenter. Stultū est frustra infamiā sustinere: obicit ei crimen: cuius non habet conscientia: ergo crimen quod totum pendet in uerbo: neget: cōfidenter: ac libere faciat inuidiā aduersario suo. Eadē audacia qua ille insimulat: hic defendat. Cūque omnia dixerit quę uoluerit: quę proferuerit: quę suspicionibus carent: si perseuerat calumnia: conferta manu in ius trahat. Nolo in suspicionē hęreseos quęquam esse patientē: ne apud eos qui ignorant innocentia eius: dissimulatio conscientia iudicetur: si taceat: licet superfluū sit eius presentia quærere: & extorquere silentium cuius apud te litteras teneas. Scimus omnes quid tibi scripserit: quid in te arguerit: in quo ut tu uis calūniatus sit. Responde ad singula: per epistolā huius gradere uestigia: nec punctū quidē: & apicem calūnię transeas. Si enī egeris negligenter: & ut ego tibi credo iuranti: casu aliqua transieris: statim ille clamabit & dicet: hic te uictū teneo: hic totius negocii cardo uersatur: non æque inimici audiunt: & amici. Qui inimicus est: etiā in scirpo nodū querit: amicus praua quoque recta iudicat: scribunt seculi litterę: amantiū cæca esse iudicia: quę tu forsitan sacris uoluminibus occupatā omnino neglexeris: nunquā de amicorū iudicio gloriaris. Illud uerum est testimonium: quod ab inuita uoce profertur. Alioquin si amicus pro te dixerit: non testis: aut iudex: sed fautor putabitur: hęc & huiusmodi loquentur inimici tui: qui tibi forte non credant & mouere cupiant stomachum. Cæterum ego quem nunquā uolens lesisti: cuius semper epistolis tuis nomen cogis uentilare: do consiliū: ut aperte aut fidem ecclesie prædices: aut loquaris: ut credis: dispensatio etenim ac libratio ista prudens uerborum indoctos decipere potest. Cautus auditor & lector cito deprehendet insidias: & cuniculos quibus ueritas subuertitur: aperte in luce demonstra-

Nouatus Montanus

Helias

Montanus prestigie

inimicus in scirpo nodu querit
Amicus

bit. Et arriani quos optime nosti: multo tēpore propter scandalū nominis homouision se dānare simulabāt: uenena erroris circūlinebant melle uerborū. Sed tandē coluber tortuosus apparuit: & noxiū caput: quod spiris totius corporis tegebat: spiritali mucrone confosū est. Recipit ut scis ecclesia pēnitētes: & in uenia superata peccantiū dū deceptis gregibus consultit: pastorū uulneribus ignoscit. Eadē nunc in ueteri & noua hāresi consuetudo seruatur: ut aliud populi audiant: aliud predicent sacerdotes. Ac primū ante q̄ epistolā tuā: quā scripsisti ad episcopū Theophilū: interpretatā huic uolumini inserā: & ostendā tibi: me intelligere nimis tantā prudētiam tuam: expostulare tecum libet. Quā hęc est tanta arrogantia: non respondere de fide interrogantibus: Tantā fratrum multitudinē: & monachorum choros: qui tibi in palæstina non cōmunicant: quasi hostes publicos aestimare: Dei filius propter unā morbidam ouem. xcix. in montibus derelictis: alapas: crucem: flagella sustinuit: & suis humeris portauit: ad cælos baiulans & patiens delicatā peccatricem. Tu beatissimus papa & fastidiosus antistes: solus diues: solus sapiens: solus nobilis: ac disertus: conseruos tuos: & redemptos sanguine domini tui: rugata fronte & obliquis oculis despicias. Hoc est illud quod ab apostolo precipiente didicisti: parati semper ad satisfactionem omniposcenti uos rationē: de ea quæ in uobis est spe. Finge nos occasionē querere: & sub pretexto fidei lites serere: scisma conficere: iurgia concitare. Tolle uolentibus occasionem: ut postq̄ de fide satisfeceris: & omnes nodos: qui contra te nectuntur absolueris: tunc liquido omnibus pateat non dogmatum: sed ordinationis esse certamen: nisi forte prudenti consilio ideo de fide interrogatus taces: ne uidearis hāreticus fuisse: cū satisfeceris. Omnia ergo crimina quibus accusantur homines: refutare non debent: ne postq̄ negauerint criminosa sint. At contemnis laicos: diaconos: atq; presbyteros. Potes enim ut gloriaris: & iactitas in una hora mille clericos facere. Habes papam epiphaniū: qui te aperte multis litteris hāreticū uocat. Certe nec ætate: nec scientia: nec uitæ merito: nec totius orbis testimonio: maior illo es. Si ætatē quæris: iuuenis ad senem scribis: si scientiam non sic eruditus ad doctum: licet te fautores tui disertiores Demosthene: accutiores Chrysippo: sapientiores Platone contēdant. Et tibi ipsi forte persuaserint. De uita autem & fide nihil amplius dicā: ne te lædere uidear: & tēpore: quo totum orientē excepto papa Athanasio atq; Paulino: arrianorū & eunomianorū hāresis possidebat: quando in occidentalibus & in iudæa exilio confessoribus non cōmunicabas. Ille uel presbyter monasterii ab Euritio audiebatur: uel postea episcopus Cypri a Valente non tangebatur. Tantæ enī uenerationis semp fu it: ut regnantes hāretici ignominiam suā putarent: si talem uirum persequerentur. Scribe igitur ad hūc. Responde epistolæ eius: sentiant cæteri fidē: eloquentiā: prudentiā tuā: non tibi solus disertus esse uidearis. Cur ab alio prouocatus: aliorum arma conuertis: Palæstinis interrogaris: & respondes ægypto. Tuis lippientibus unguis oculos: nō dolentū. Si placitura nobis: alteri loqueris: satis superbe. Si aliud q̄ quærimus satis superflue. Sed dicis epistola mea probauit me contra arrium: contra Photinū: contra Manicheū bene locutū. Quis enī te hoc tēpore arguit arrianū: quis tibi nunc Photini Manichæiq; crimē impingit: olim ista emendata sunt atq; confessa. Non eras tā stultus: ut aperte defenderes hāresim: quam sciebas ecclesiæ displicere. Noueras te si hoc fecisses: statim loco mouendum: & soli tibi delitias suspirabas. Sic sententiā tēperasti: ut nec simplicibus displiceres: nec tuos offenderes: bene scripsisti: sed nihil ad causā pertinens. Vnde nouerat alexandrinæ ecclesiæ pontifex: in quibus argueris: quorū a te confessio postularetur. Debueras tibi obiecta proponere: & sic ad singula respondere. Vetus narrat historia: quidam cū diserte diceret: ferreturq; impetu ac uolubilitate uerborū: causaq; omnino non tangeret: prudens auditor & iudex: bene inquit: & bene: sed quo istud tam bene? Imperiti oculorū medici ad omnes oculos dolores uno utuntur collyrio. Qui arguit in pluribus: & i dilutione criminū aliqua pretermittit: quicquid tacuerit: confiteat: an non respondisti ad epistolā Epiphaniū: & proposuisti quæ ipse dissolueres? Nimirū hac fiducia respondisti. Nullus fortiter a semetipso cædit. Elige ex duobus quod uis. Optio tibi dabitur: aut respondisti ad epistolā Epiphaniū: aut nō: si respondisti: cur maxima & plurima de his quæ tibi obiecta sunt: reliquisti? Si non respondisti: ubi est illa apologia tua: in qua gloriaris apud simplices? Et quā ignorantibus causā huc illucq; disseminas? Octo tibi ut statim probabo: de fidei spe christianæ quæstionū capita obiecta sunt. Tria tantū tægis & preteris. In cæteris grāde silentiū est. Si ad septē absolutissime respōdisses: hārerē tantū in uno crimine: & quod tacueras hoc tenerē. Nunc uero q̄ si auribus lupū apprehenderis: nec tenere potes: nec audes dimittere. Ipsa quoq; tria q̄ si negligens atq; securus: q̄ si aliud agēs: & in quibus aut nulla aut parua sit q̄stio: preteruolas atq; pstringis. Et ita optus & tectus icedis: ut plus cōfitearis tacēdo: q̄ renuas disputando. Quis nō p̄tinus tibi potest dicere: si lumē qd̄ in te est: tenebræ sūt: ipsæ tenebræ q̄te erūt. Si tres q̄stionū cula de quibus uisus es aliquid dicere: suspitiōe & culpa nō carent: & fraudulēter: ac lubricè scriptæ coarguunt: qd̄ faciemus de quinque reliquis: in quibus quæ nulla ambigui sermonis dabit occasio: nec illudere poteras audietes: maluisti omnino reticere: q̄ apte quod tectū fuerat cōfiteri. Sicut enī incongruū est dicere q̄ possit filius uidere patrem: ita inconueniēs est opinari: q̄ spiritus sanctus possit uidere filiū. Secundū q̄ in hoc corpore q̄ si i carcere sūt aīa relegata: & ante q̄ homo fieret i paradiso: inter rationabiles creaturas i cælestibus cōmorata sūt. Vnde postea in consolationē suā anima loquit̄ in psalmis. Prius q̄ humiliarer ego deliqui. Et reuertere anima mea in requiētū: & educ de carcere animā meā: & cætera his similia. Tertiū q̄ dicat & diabolū & dæmones acturos pēnitentiā aliquādo: & cū sanctis ultimo tēpore regnatos. Quartū q̄ tunicas pelliceas humana corpora interpretetur: quibus post offensionē & eiectionē de paradiso Adā & Eua induti sūt. haud dubiū: quin ante i paradiso sine carne: sine neruis & ossibus fuerint. Quinā q̄ carnis resurrectionē: mēbrorūq; compagē: & sexū: quo uiri diuidimur a fœminis apertissime neget: tam in explanatione primi psalmi: q̄ in aliis multis tractatibus. Sextum ut sic paradisu allegorizet: ut historia auferat ueritatē: pro arboribus ægelos: pro fluminibus uirtutes cælestes intelligens.

Arriani tenet lupum.

intelligens totaq; paradisi continentiam tropologica interpretatione subuertat. Septimum q; aquas: quae super caelos in scripturis esse dicunt: sanctas supernasq; uirtutes: quae sup terram & infra terram contrarias & daemónicas esse arbitret. Octauum q; extremum obicit imaginem & similitudinem dei: ad quam homo conditus fuerat: dicit ab eo pdictam: & in homine post paradisu non fuisse. Haec sunt sagittae: quibus confoderis: haec tela: quibus in tota epistola uulneraris: excepto eo: q; tuis genibus aduolutus: factamq; canicie seposito parumper sacerdotis honore: sustinens depræcat salutem tuam. Et his uerbis loquitur: præsta mihi: & tibi: ut salueris: sicut scriptum est: a generatione puerfa: & recede ab hæresi Origenis & a cunctis hæresibus dilectissime. Et infra propter defensionem hæreseos aduersum me odia suscitantes: rumpitis charitatem: quam in uobis habui: in tantum ut faceretis nos etiam poenitere: quare uobis communicauerimus: ita Origenis errorem & dogmata defendentibus. Dic mihi disputator egregie: de octo capitulis: ad quae responderis paulisper: de cæteris tacens. Prima illa blasphemiam: q; nec filium patrem: nec filium potest uidere spiritus sanctus: quibus a te telis confossa est. Sanctam inquit & adorandam trinitatem eiusdem substantiam: & coeternam: & eiusdem gloriae & diuinitatis credimus. Anathematizantes eos: qui grande: aut paruū: aut inaequale: aut uisibile in deitate trinitatis quicquid loquuntur. Sed sicut incorporalem inuisibilem & æternum dicimus patrem: sic incorporalem inuisibilem & æternum dicimus filium & spiritum sanctum: Nisi hoc diceres: ecclesiam non teneres: & tamen non quæro: ac si ante non dixeris non uerilabo. Si uero amaueris eos qui talia prædicauerint: qui ista dicentes: exilia sustinebant. Quis sit ille: qui Theonæ presbytero spiritum sanctum domini in ecclesia prædicante: clauerit aures: forsque cum suis concitus fugerit: ne tantum audiret piaculum: statimq; sera conuersione fidelem suscipiatis inquit uolo: miserabilis prætextatus: qui designatus consul est mortuus: homo sacrilegus: & idolorum cultor: solebat ludens beato papæ Damaso dicere. Facite me Romanæ urbis episcopus: & ero protinus christianus. Quid mihi longo sermone & laciniosis periodis Arrianum te non esse demonstras? Aut nega hoc dixisse eum: qui arguitur: aut si locutus est talia eum danna qui dixerit. Vis scire quantum sit ardor bene credentium? Audi apostolum. Et si uel homo ait: uel angelus de caelo aliter euangelizauerit uobis: quam annunciamus: anathema sit. Tu mihi ut crimen extenues: & dissimulato nomine criminosi quasi secreta sint omnia: & nullus in blasphemis arguatur: ociosam fidem artifici sermone contexis. Dic statim: & epistola tua hoc habeat exordium: anathema ei qui talia ausus est scribere. Fides pura moram non patitur: ut apparuerit scorpium: ilico coterendus est. Dauid inuentus secundum cor domini: nonne inquit odientes te domine oderam: & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos: Ego si patrem: si matrem: si uxorem: si filios: si germanos aduersum Christum meum audiuisse ista dicentes: quasi rabidus canis blasphemantia ora lacerassem: & fuisset in primis manus mea super eos. Qui patri & matri dixerunt: non nouimus uos: hi ipsi uoluntatem domini. Qui diligit patrem aut matrem super Christum: non est eo dignus: Obicitur tibi q; magister tuus: quem catholicum uocas: quem defendis obnoxie: dicitur: filius non uidet patrem: & filium non uidet spiritus sanctus: & tu mihi dicis. Inuisibilis pater: inuisibilis filius: inuisibilis spiritus sanctus: quasi non & angeli & cherubin & seraphin secundum naturam suam oculis nostris inuisibiles sint. Certe Dauid etiam de aspectu caelorum dubitans: uidebo inquit caelos: opera digitorum tuorum: uidebo non uideo: uidebo: quando facie reuelata gloriam domini fuero contemplatus: nunc autem ex parte uidemus. & ex parte cognoscimus. Quærit in patrem uideat filius: & tu dicis: inuisibilis pater est. Deliberat an filium uideat spiritus sanctus: & tu respondes: inuisibilis est filius. Versat in causa: an se inuicem trinitas uideat: humanae aures tantam blasphemiam ferre non sustinent: & tu dicis: inuisibilis trinitas est. In laudes cæteras euagaris: peroras. in his quæ nullus inquirat: auditorem aliorum trahis: ut quod quærimus: non loquaris. uerum hæc est superfluo dicta sint: donamus tibi ut non sis Arrianus: imo plus: ut nunquam fueris. Concedimus ut in expositione primi capituli aduersum te nulla suspitio sit: & totum simpliciter sis locutus. Eadem simplicitate & nos tecum loquimur. Nam papa Epiphanius accusauit te: ut Arrianus esses. Num Eunomii errores & quosnam habes huius hæresis socios? cum aliud interrogatus: respondeas aliud: & quasi cum stultis loquaris: dissimulatis criminibus: quæ in lateris continentur: replicas quid in ecclesia Epiphanius dixeris: confessionem fidei postularis: & disertissimos tractatus tuos nolentibus ingeris. Quæso lector: ut memor tribunalis domini & de iudicio tuo: te intelligens iudicandum: nec mihi nec aduersario faueas. ne ue personas loquentium: sed causam consideres. Dicamus ergo quod cepimus. Scribis enim in epistola tua: q; ante quam Paulinianus presbyter fieret: nunquam te papa Epiphanius super Origenis errore conuenit. Primum dubium est: & de personis disputo: ille abiectus se dicit: tu negas. ille testes profert: tu non uis audire productos. ille etiam memorat alium esse conuentum: tu protusque dissimulans. mittit tibi per clericum epistolam: responsionem flagitat: taces mutus: nec rescribere audes & palæstinæ prouocatus: alexandriæ loquaris: inter illum & te: cui accomodanda est fides: non est meum dicere. puto q; nec ipsa audeas aduersum talem ac tantum uirum: tibi ueritatem: illi mendacium reputare. sed potest fieri: ut unusquisque pro se loquatur: te ipsum contra testem uocabo. Si enim nulla de dogmatibus quaestio uerfabatur: si stomachum senis non moueras: si ille tibi nihil responderat: quid necesse erat: ut in uno ecclesiae tractatu de cunctis dogmatibus homo non satis eloquens disputares: de trinitate: de assumptione dominici corporis: de cruce: de inferis: de angelorum natura: de animarum statu: de resurrectione Saluatoris & nostra: & forsitan inter cætera oblitus es scribere ut præsentibus populis & tali ac tanto uiro intrepidus diceres: & omnia una salua continuares: ubi sunt ueteres ecclesiae tractatores: qui uix singulas quaestiones explicare in multis uoluminibus potuerunt: ubi electionis uas tuba euangelii: rugitus leonis nostri: tonitrus gentium: flumina eloquentiae christianæ: qui mysterium retro generationibus ignoratum: & profundum diuitiarum sapientiae & scientiae dei magis: quam loquitur: ubi Esaias uirginis demonstratur: qui in una quaestione succumbens ait: generationem eius quis

Scorpium

Pauli electoris uas
Tuba euangelij.

enarrabit: Repertus est sæculis nostris haud grandis homūculus: qui de cunctis ecclesie quaestioibus uno lin-
guæ rotatu sole clarius coruscaret. si nemo a te postulabat: & tranquilla erant oia: stulte tanta disputandi uolui-
sti subire discrimina. si iam tunc in fidei sanctificatione loquebaris: ergo non est ordinatio presbyteri causa di-
scordia: quem constat multo post tpe constitutum sefellisti absentes. & litteræ tuæ peregrinis auribus blandiū-
tur. Nos hic eramus: cuncta nouimus: quando contra Origenem in ecclesia tua papa Epiphanius loquebatur:
quando sub illius noie in nos iacula torquebantur. Tu & chorus tuus canino risu naribusq; contractis scalpen-
tes capita delirum senem loquebamini: nonne ante sepulchrum domini misso archidiacono præcepisti: ut alia
disputans conticescerem? Quis hæc cuiq; presbytero suo coram plæbe imperauit episcopus? Nōne cum una
eum dei seruo Anastasio pergeretis ad crucem: & ad eū ois ætatis & sexus turba conflueret offerrens paruulos:
pedes deosculans. fimbrias euellens: cūq; non posset promouere gradum: sed in uno loco uix fluctus inundatis
populi sustineret: tu tortus inuidia gloriosum senem clamitabas: nec erubuisti in eius ore dicere: q; uolens & de
industria moraretur? Recordare quæso illius diei: quando ad horam septimam inuitatus populus spe sola: q; si
postea auditurus Epiphanium esset detinebatur: quid tunc concionatus sis. Nemp̄ contra Anthropomorphi-
tas: qui simplicitate rustica deum habere membra: quæ in diuinis libris scripta sunt arbitrantur. Furens & indi-
gnans loquebaris: oculos & manus & totius corporis truncum in senem dirigebas: uolens illum suspectum fa-
cere stultissime hærescos: postq; lapsus ore arido: resupinaq; ceruice: ac trementibus labiis conticuisisti: & tandē
totius populi uota completa sunt. Quid tibi fecit delirus & fatuus senex? Surrexit: ut se idicaret pauca dictu-
rum esse. Salutataq; & uoce & manu ecclesia: cuncta inquit: quæ locutus est collegio frater: ætate filius meus cō-
tra Anthropomorphitas: hæresim bene & fideliter locutus est: quæ mea quoq; damnat uoce: sed equum est:
ut liquido explicemus: quomō hanc hæresim condēnemus qui risus omnium: quæ acclamatio consecuta ē: pu-
to q; retineas. hoc ē illud qd̄ in epistola tua: loquētē illū ad populū quæ uellet: & q̄lia uellet. uel laudas: uel r̄pro-
bas. Quid & hic dubius incedis? Si bona erant quæ loquebatur: cur non aperte prædicas? Si mala: cur non cō-
stanter reprehendis? At qui colūna ueritatis ac fidei: qui de tanto uiro audet dicere: loquente illo ad populū:
quæ uellet: & qualia uellet: de se ipso q̄ prudenter & uerecunde: q̄ humiliter referat consideremus. Cum inquit
& nos quadam die ante eum locuti essemus: & præsens lectio prouocasset audiente illo. & uniuersa ecclesia de fi-
de & omnibus ecclesiasticis dogmatibus hæc locuti sumus: quæ & semper gratia dei indefinenter in ecclesia do-
cemus: & in cathedris. Rogo quæ est ista confidentia: qui tantus animi tumor? Gorgias leontinum cuncti
philosophi & oratores lacerant: q; ausus sit publice sella posita polliceri responsus: se de qua quisq; te interro-
gare uoluisset. nisi me honor sacerdotii: & ueneratio nominis reseruasset. & scirem illud apostoli: nesciebam fra-
tres: quia pontifex est. Scriptum est enim. Principem populi tui non maledices: qua uociferatione & indignatio-
ne uerborū: de tua narratione conquerer. Licet ipse nominis tui extenues dignitatem: cum patrem pene oium e-
piscoporū: & antiquæ reliquias sanctitatis: & opere & sermone despicias. Dicis te quadam die cum præsens le-
ctio prouocasset audiente illo: & uniuersa ecclesia: de fide & oibus ecclesiasticis dogmatibus disputasse: Nō est
morari Demosthenem: qui pulcherrimam orationem contra Elchinē dicitur recitasse: frustra suscipimus Tul-
lium. Refert enim Cornelius Nepos se præsentē: iisdem uerbis: quibus edita est: pro Cornelio seditioso tribuno
defensionem peroratum. En Lyfias noster & Gracchus: & ut aliquid de neotericis inferam. Qu. Aterius: qui i-
genium in numero habebat: ut sine monitore tacere non posset: de quo egregie Cæsar Augustus. Qu. inquit
noster inflammandus est. Qu. uisq; ne prudentum: & sani capitis: in uno ecclesie tractatu de fide & de oibus ec-
clesiasticis dogmatibus: se asserat disputasse? Quæso te ut ostendas mihi quæ sit illa lectio: toto scripturæ sa-
pore condita: cuius te occasio prouocaret: ut repente ad periculum ingenii descenderes? Et nisi tibi disertitudi-
nis tuæ fluuius inundasset poteras argui q; non poteras ex tempora de cunctis dogmatibus dicere. Verum qd̄
hoc est? aliud promittis: & aliud exhibes. Consuetudo autem apud nos istiusmodi est: & iis qui baptizandi sūt:
per. xl. dies publice tradamus sanctam & adorandam trinitatem. Si te præsens lectio prouocauit: ut de cunctis
dogmatibus una hora diceres: quid necesse fuit. xl. dierum replicare doctrinam? Sin autē ea referebas: quæ per
totam quadragesimam locutus es: quomodo te quadam die: ut de cunctis dogmatibus diceres: una lectio pro-
uocauit? Sed & hic ambigue loquitur. Potest enim fieri ut quæ per. xl. dies trahere solebat in ecclesia baptizan-
dis: hæc sub unius lectionis occasione perstrinxerit: eiusdem enim eloquentiæ est & pauca multis & multa pau-
cis uerbis posse dicere. Hoc quoq; intelligi datur q; postq; illum una lectio prouocauit: inflammatus ardore di-
cendi: per. xl. dies nunq; tacuerit. Sed & ociosus senex eius ore dependens: dum res inauditas scire desiderat: pe-
ne dormiens occiderit: utraq; toleranda sunt: forsitan & hic simpliciter more suo sit locutus. Ponamus reliqua:
in quibus post laciniosæ disputationis labyrinthos: nequaq; dubiam: sed apertam ponit sententiā: & miros tra-
ctatus suos hoc sine concludit. Cum hæc ipso præsentē locuti essemus: & ipse post nos causa honoris: quem ei
super omnem mensuram exhibuimus: prouocatus esset: ut diceret: prædicationem nostram laudauit: atq; mi-
ratus est: & catholicam fidem omnibus declarauit. Quantum ei super omnem mensuram honoris exhibue-
ris declarat supra mensuram contumelia: quando cum per archidiaconum tacere iussisti: & orātem in populis
laudis cupidum pertonabas. Docent præsentia de præteritis. Ille per totum exinde triennium suas iniurias de-
uorat: priuataq; simultate contempta fide tantum correctionem postulat. Tu qui sumptibus abūdas: & totius
orbis religio lucrum tuum est: grauissimos illos legatos tuos huc illucq; transmittis: & dormientem senem ad
respondendum suscitās. & re uera cui tantum honoris detuleras: iustum erat: ut tua præsertim extemporalia di-
cta laudaret. Quia uero solent interdum homines laudare quos non probant: & alienam stultitiam callis
nutrire

Anthropomorphia

Cathareses

Gorgias Leontinus

Demosthenes

Tullius

Aterius

5. spiritus

trahere

fidi

nutrire præconiis: nō solū tua dicta laudauit: sed laudauit & miratus est: & ne miraculū quoq; paruū esset: catholica esse fidei oī populo declarauit. Hæc q̄ uere dixerit: & nos testes sumus: qui audiuius ad quos tuis uocibus uenit ex aīas temere se cōmunicasse dices. Rogatusq; ad oī monasterio: ut ad te de Bethleē reuerteret tan toꝝ præces nō ferens: sic reuersus est uespere: ut medio noctis aufugeret: ut līx ad papā Syritiū probat. quas si legeris: puidēbis quō tua dicta miratus sit: & catholica declarauerit. Verū nugas terimus: & aniles & supfluas cātilenas longo sermōe cōuincimus. Trāseamus ad secundā quæstionē: in qua q̄si nihil sibi ppositū sit: securus & ructās dormire se simulat: ut legētes faciat dormire. Sed de reliquis quæ ad fidē ptinent: sermo nobis erat .i. oīum uisibiliū & inuisibiliū celestiuū fortitudinū: & terrestriuū creaturaz: unū & eundē esse conditorē deū. i. sã ctam trinitatē iuxta Dauid dicentē. Verbo domini cæli firmati sūt: & spiritu oris eius oīs uirtus eoz. qd̄ simplici ter ostēdit & hoīs creatio. Ipse est. n. qui accepto limo de terra psalmavit hoīem: & per gratiā ppriæ sufflationis aīam donauit rōnabilē: & liberi arbitrii nō partē aliquā suæ naturæ iuxta quosdā: qui hoc ipse prædicāt: sed propriā conditionē: & de sanctis angelis æque ordiunt secundū diuinā scripturā de deo dicentē. Qui facit angelos suos spiritus: & ministros suos ignem urentē. de quibus debemus credere: q̄ imutabilis naturæ sint: non cō cedit nobis diuina scriptura dicens angelos quoq; qui non custodierunt suū principatū: sed reliquerunt domicilium in iudiciū magni dei uinculis æternis in tenebris custodiuit: quia immutati sunt: & ex ppria dignitate & gloria magis q̄ dei in dæmonū ordinē abisse eos cognouimus. Aīas uero hoīum & angeloz ruinā aut ex cōuer sione fieri neq; credidimus aliquando: neq; docuimus. Absit enim & alienū hoc esse a prædicatione ecclesiasti ca confitemur. Quærimus utrū animæ ante q̄ homo in paradiso fieret: & psalmaret Adā de terra: inter rōnabiles fuerint creaturas: utrū propriū statū habuerint: uixerint: morata sint: atq; substiterint: & an Origenis doctrina sit uera: qui dicit cunctas rationabiles creaturas incorporales & inuisibiles: si negligentiores fuerint paulatim ad inferiora labi: & iuxta qualitates locoz. ad quæ desuunt: assumere sibi corpora. Verbi gratia: primū ætherea: deinde aerea. Cūq; ad uicinia terræ peruenerint: crassioribus corporibus circundari nouissime humanis carnibus illigari: ipsosq; dæmones qui proprio arbitrio cum principe suo diabolo de dei ministerio recesserunt: si paululum respiscere cōperint: humana carne uestiri. ut hac deinceps pœnitentia post resurrectionem eodem circulo quo in carnē uenerant: reuertantur ad uisionē dei liberati etiam æreis æthereisq; corporibus. & tunc oīa genua curuentur deo: celestium: terrestriuū: & infernoz: & sit deus oīa in oibus. Cum ergo ista quæ rantur: cur tu omīssis sup quibus pugna est: de numeri tui ordine & loco certamē egrediens longe alienis disputationibus imoraris? Credis q̄ cunctas uisibiles & inuisibiles creaturas unus deus fecerit: hoc & Arrius confitetur: qui dicit illū inuisibiliū: hunc uisibiliū asserit creatorem. Recte mihi de huius satisfeceris quæstione: credens q̄ uniuersitatis trinitas sit creatrix. Istud Arriani & hemerriani negant spiritū sanctū non conditorē sed conditum blasphemantes. Sed quis te hoc tēpore insinulat Arrianū? Dicis aīas hoīum nō partem dei esse naturæ quasi Manichæus nunc ab Epiphanio sis uocatus. Detestaris eos qui aīas ex angelis asserunt fieri: & illoꝝ ruinam nostrā dicunt esse substantiam. Noli dissimulare qd̄ nosti: nec simplicitate quod non habes fingere. nec Origenes unq̄ dixit ex angelis aīas fieri cum ipsos angelos nomen esse officij doceat: non naturæ. In libris enim periarchon & angelos & thronos & dominationes: potestates & rectores mundi & tenebræ: & omne nomen qd̄ noiatur: nō solum in præsentī sæculo: sed & in futuro: dicit aīas esse eoz. corporoz: quæ uel desiderio uel ministerio susciperit. Solēq; ipsū & lunam & oīum astroꝝ choꝝ: esse aīas rationabiliū quondā & incorporalium creaturaz: quæ nūc uanitati subiectæ: ignitis uidelicet corporibus: quæ nos imperiti & rudes luminaria mundi appellamus: liberabuntur a seruitute corruptionis in libertatē gloriæ filioꝝ dei. Vnde oīs creatura congemiscit: & parturit: & apostolus deplorat dicens. Infelix ego hō: quis me liberabit de corpore mortis huius? Non est istius tps contra dogma gentiliū: & ex parte platonico scribere. Ante annos ferme. x. in cōmentariis Ecclesiastes: & in explanatione epistolæ ad Ephesios: Arbitror sensum animæ meæ prudentibus explicatum: hoc nūc rogo: qui tanta loqueris qui de cunctis sermonibus sub uno tractatu edisseris ueritatem: ut respondeas scisci antibus breuē abolutamq; sententiam. Quando psalmavit deus hoīem ex limo: & per gratiā propriæ insufflationis ei animā tribuit. Vtrum illa anima fuerit ante & substiterit: & ubicunq; uersata sit: quæ dei postea insufflatione donata est: & in sexto die quando corpus ex limo formatum est: & esse & uiuere: dei potestate suscepit. De hoc taces: & quid quæritur scire dissimulans in superfluis quæstionibus occuparis iuxta. Origenē relinquis itactū: & contra Martionem Apollinarem: Eunomium: Arriū: Manichæū: ceterozq; hæreticoꝝ ineptias debaccharis: manu pteris & pedē porrigis: & tamen dogma qd̄ retines: latēter insinuas: sic nos rusticos placas: ut tuis penitus non displiceas. Dicis ex angelis dæmones: potius q̄ aīas fieri: quasi non & ipsi dæmones Origenem: hoc ē piū: animæ sint aerii corporis: & hoc est impiū: ex dæmonibus postq̄ resipiunt humanæ animæ sint futuri angelos scribis esse mutabiles. & sub eo qd̄ piū est: illud qd̄ impiū est introducis: ut multis periodis animæ fiant ex dæmonibus: non ex angelis: sed apparentibus ex manifestius fieri: finge aliquem tributitiæ potestatis suo uitio degradatum per singula militiæ equestris officia ad tyronis uocabulum deuolutum: non ex tributitio statim sityro: sed ante primicerius: deinde senator: ducenarius: puer: tyro: sed primicerius factus est. Docet Origenes per schalam Iacob paulatim rationabiles creaturas ad ultimum gradum. i. ad carnem & sanguinem descendere. nec fieri posse: ut de centario numero subito quis ad unum numerum præcipitetur: nisi p singulos numeros: quasi per schalā gradus ad ultimum usq; perueniat: & tot mutare corpora: quot de cælo ad terram mutauerint mansiones. hæc sunt strophæ uestræ atq; præstigiæ: quibus nos pilosiores & animales hoīs dicitis: quia non recipiamus ea quæ spiritus sunt. Vos Hierosolymitæ etiā angelos deridetis: ptrahunt in me

dio uestra myſteria: & de gētiliū fabulis dogma cōtextū: chriſtianiſ auribus publicat. Hoc qd' uos imitamini olim in Platone cōtēplimus. Cōtēplimus autē: q̄a Chriſti ſtultitia: q̄a fatuū dei ſapiētius ē hoibus. nō pudet chriſtianos & ſacerdotes. q̄ſi de rebus ludicris agatur uerbis dubiis hærere. Et ambiguas librare ſnias: q̄bus loquens magis q̄ audiens decipit: unus ex choro uſo cū a me teneret: ut diceret qd' ſetiret de aia: fuiſſet ne ante carnē: an non fuiſſet: fuiſſe reſpōdit ſimul corpus & animam. ſciēbā hominē hæreticum laq̄os i ſermone quærere. tandē retexi eum ſateri: ex quo animaret: ex tūc eam dicere aiam nūcupatam: quæ prius uel demō: uel angelus ſathana: uel ſpiritus fornicatiōis aut in parte cōtraria dominatio: poteſtas adminiſtrator ſpiritus: aut nūcius appellata ſit. Sic fuit aia ante q̄ Adam in paradifo formaretur: in quolibet ſtatu & ordie: & uixit & erat aliquid. Neq̄. n. poſſumus in corporalē & æternā immobilem torpentēq; ſentire. Neceſſe eſt. n. ut aliqua cauſa præceſſerit: cur quæ prius ſine corpore fuit: poſtea circūdata ſit corpore: ſic contra naturā eſſe in corpore. Ergo reſurrectio corporis cōtra naturam erit: ſed nō fiet reſurrectio cōtra naturā. Ergo iuxta ſniam noſtrā corpus qd' cōtra naturam eſt: reſurgēs aiam nō habebit. Dicis aiam non eſſe de dei ſubſtātia: pulchre. dānas eni ipiſſimū Manichæū. quē noſſare pollutio eſt. Dicis ex angelis aias nō fieri: acquieſco pauliſper: licet noueri quo ſeſu dixeris. quia ergo didicimus qd' neges: uolumus ſcire qd' credas. Accepto inquis de terra limo plamauit deus hoīem. & per gratiam ppriæ inſufflationis aiam donauit rōnabilē. & liberi arbitrii nō partē aliquā ſuæ naturæ: iuxta quosdā hoc impie prædicāt: ſed propriā conditionē. Videte quāto circuitu qd' nō quærimus eloquat: ſcimus q̄ de terra deus plamauit hoīem. nouimus q̄ inſufflauit in faciē eius. & factus eſt in aiam uiuentē: nō ignoramus: q̄ aia rōnabilis ſit & pprii arbitrii: & ſcimus q̄ dei illa conditio ſit. Nemo dubitat errare manichæū: qui dicit eum eſſe de dei ſubſtātia. Hoc nunc interrogo. Aia iſta dei conditio: liberi arbitrii: rōnabilis: neq; de ſubſtātia creatoris: quādo facta ſit: utrū eo tpe: quo de limo factus eſt hō: & inſufflatū eſt ſpiraculū uitæ in faciē eius: an quæ prius fuerit: & inter rōnabiles creaturas & incorporeas erat atq; uiuebat: dei poſtea inſufflatiōe donata ſit. Hic taces: hic ſimplicē & rutiū te ſimulas: & ſub uerbis ſcripturæ: ea quæ ſcriptura non ſentit: abſcondis. In eo loco: ubi dicit: q̄ nullus quærit: nō illā partē aliquā eſſe diuinæ naturæ: iuxta quosdā: qui hoc ipie prædicāt: illud magis debueras dicere: qd' oēs quærimus: nō eā quæ prius fuerat: nō eā quā ante conſiderat: quæ inter rōnabiles atq; incorporeas & uiſibiles creaturas multo iā tpe uerſabantur. nihil horū loqueris. pducis nobis Manichæū: & abſcondis Origenē. & ſicut paruulis cibū poſcentibus: ludicra quædā offerūt gerulæ: ut auocent mētes eorū: ſic tu nos rutiū auocas: & alia reſpondes ut dū alterius pſonæ nouitate tenemur: qd' uolumus nō quæramus. eſto hoc non loq̄ris: & ſimplicitas tua nihil in ſe hēat: qd' callide taceas: qui ergo de aia ſemel dicere incepas: & de tanta re ante exordiū cōditionis humanæ repetere: cur diſpenſatione pendente ad angelos & ad diſpenſationē domini corporis repente tranſcendis: & cauſa in medio prætermiſſa: non ſoluis dubia noſtra: ſed i luto hærere nos pateris. Si inſufflatio: qd' non uis: & qd' nunc relinquis ambiguum: humanæ aia conditio eſt: Eua in cuius faciē non inſufflauit deus: unde aiam habuit: Taceo de Eua: quæ in typo eccleſiæ de coſta uiri ædificata non debet poſt tāta ſæcula nepotū calūniā ſuſtinere. Cāyn & Abel primi ex primis hoibus unde habuere aias: Oē dei ceps humanū genus quibus aia: cenſetur exordiū. Vtrum ex radice iuxta bruta aialia: ut quō corpus ex corpore: ſic aia generetur ex aia: an rōnabiles creaturæ deſiderio corporis paulatim ad terrā delapſæ: nouiſſime ēt humanis illigatæ corporib; ſint: An certe qd' eccleſiaſticū ē ſecūdū eloquiā Saluatoris: pater meus uſq; mō operatur: & ego operor. & illud Eſaiæ: qui format ſpiritū hominis ipſo. & in pſalmis: qui ſingit per ſingulos corda eorū: quotidie deus fabricetur aias: Cuius uelle: feciſſe eſt: & conditor eſſe non ceſſat. Scio quæ contra hæc ſoleatis dicere: & aduſteriora nobis atq; inſeſta proponere: quæ longior pugna eſt. nec huius tpe patitur anguſtias: Eadem controuerſia & in uos retorqueri poteſt: & quocunq; in conditorem præſentis temporis uidetur indignum: hoc etiam & donante eo non eſt indignum. Naſci de adulterio non eius culpa eſt qui naſcitur: ſed illius qui generat. quomodo enim in ſeminibus non peccat terra quæ fouet: nec ſemen quod i ſulcis iacitur: nec humor & calor quibus temperata frumenta i germen pullulant. Sed uerbi gratia fur & latro qui fraude exinde eripit ſemina: Sic in generatione hominum recipit terra: id eſt uulua quod ſuum eſt: & receptum confouet: confortū corporat: corporatum in mēbra diſtinguit. Et inter illas ſacri uētris anguſtias dei manus ſemp operatur. Idēq; eſt corporis & animæ creator. Noli deſpicere bonitatem figuli tui qui te plamauit: & fecit ut uoluit. ipſe eſt dei uirtus & dei ſapientia: qui in utero uirginis ædificauit ſibi domum. Iepto inter uiros ſanctos apoſtoli uoce numeratur. meretricis eſt filius: ſed audi: ex Rebecca & Iſaac Eſau genitus: hiſpidus tam mente quam corpore: quaſi bonum triticum in lolium auenaſq; degenerat. quia non in ſeminibus: ſed in uoluntate naſcentium cauſa eſt uitiorum atq; uirtutum. Si offeſa eſt naſci in corporibus humanis: quomodo Iſaac: Sampſon: Ioannes Baptiſta de repromiſſione naſcuntur. Intelligis quid ſit uitam ſuam audacter & libere profiteri. pone errare me aperte dico quod ſentio. Et tu ergo aut libere noſtra profiteri: aut conſtanter tua loquere. noli ſtatueri te in acie mea: ut rutiū ſimulas: in tuto abeas: cum uolueris pugnantis terga confodere. Non eſt iſtus temporis contra Origenis dogmata conſcribere. alteri iſtud ſi Chriſtus uitam dederit operi dedicamus. Nunc quæritur ad eā quibus arguitur reſpondere: & ſimplex ſit & aperta eius reſponſio. Tranſeamus hinc ad famoſiſſimā de reſurrectione carnis & corporis quæſtionem. in qua te ruriſum lector admonitum uolo: ut timore & iudicio dei me ſcias loqui: & te audire debere. Neq; enim tantæ ſtultitiæ ſum: ut ſi in expoſitione illius fides mera eſt: & perfidiæ nulla ſuſpitiō: quæram accuſandi rationem. & dum uolo alium notare culpæ: ipſe notet calunnia. Lege ergo de reſurrectione dominicæ carnis: quæ ſubdita ſunt: & cum legeris & placuerint (ſcio enim placitura ignorantibus) ſuſpende iudicium: expecta pauliſper: atq; uſq; ad finem reſponſionis noſtræ cohibe ſententiam

De reſurrectione hominis

sententiam: & si tibi postea placuerit: tunc nos calūniā denotabis: passionē quoque eius in cruce & mortem ac sepulturam: quæ uniuersa seruauit: ac resurrectionē ueritate & non putatiue confitemur: qui & primogenitus ex mortuis primitias massæ corporis nostrorum: quæ in sepulchro posita peruexit ad cælum: spem nobis resurrectionis in resurrectione proprii corporis tribuens. unde & oēs sic speramus resurgere. quæ enim iuxta apostolum seminatur in corruptione resurgit in incorruptione. quæ seminatur in ignobilitate: surgit in gloria. Seminatur corpus animale: surgit corpus spirituale. de quibus & saluator docens locutus est. Qui enim digni fuerint sæculo illo: & resurrectione ex mortuis: neque nubent: neque nubentur: neque ultra mori poterunt: sed erunt sicut angeli dei: cum sint filii resurrectionis. Rursum in alia parte epistola: hoc est in fine suorum tractatum ait: auribus illudens nascitium: strepitum resurrectionis ac pompam ac uerborum ambiguitate liberauit. sed neque secundo glorioso aduentu domini nostri Iesu Christi intermisimus qui uenturus est in gloria sua iudicare uiuos & mortuos. ipse enim suscitabit oēs mortuos: & ante suum tribunal faciet esse: & unicuique reddet secundum quod egit per corpus siue bonum siue malum: scilicet ut coronandus in corpore quod caste egit & iuste: aut condemnandus quod uoluptatibus pariter iniquitibusque seruiuit. hoc quod in euangelio legimus in consumatione mundi: si fieri potest: seduci etiam electos in hoc operatur capitulo: cum turba imperita: aut uulgus indoctum mortuos & sepultos audit resurrectionem mortuorum ueritate: & non putatiue confiteri: ac primitias massæ nostrorum corporum: & deum corpore ad cælestia peruenisse. auditque resurrecturos non in peregrinis alienisque corporibus: quæ assumuntur in fantasmate: sed sicut surrexit dominus in corpore: quod apud nos in sancto sepulchro conditum iacuit: ita & nos in ipsis corporibus quibus nunc circundamur & sepeli mur: in die iudicii resurrecturos: & ne hoc parum quis aestimaret: addidit in extremo capitulo: & unicuique reddet secundum quod egit in corpore: siue bonum: siue malum: scilicet ad coronandum in corpore: quod caste egit & iuste: aut condemnandum quod uoluptatibus & iniquitatibus seruiuit. hæc audiens indoctum uulgus in tanto mortuorum sepulti corporibus resurrectionis sonitu nullam stropham: nullas insidias suspicatur. Credit esse quod dicitur. Sanctiores enim sunt aures populi: quam sacerdotis animus. Itaque atque itaque te lector comoneo: ut patientiam habeas: & discas quod ego quoque per patientiam didici: & tamen ante quam uultum dictionis euoluam: & dogma Origenis de resurrectione breuiter exponam: non poteris uim scire antidoti: nisi uenena perspexeris. Illud diligenter obserua: & caute relegens memora: quod no uies resurrectionem nominans corporis: nec semel quidem carnis inseruit: suspectumque tibi sit quod de industria prætermisit. Dicit ergo Origenes in pluribus locis: & maxime in libro de resurrectione quarto: & in expositione primi psalmi: & in stromatibus duplicem errorem uersari in ecclesia nostrorum: & hæreticorum: nos simplices & philosopharcas. id est amatores carniū dicere: quod eadem ossa & sanguis & caro: idem uultus & membra totiusque corporis particulae resurgent in nouissima die: scilicet ut pedibus ambulemus: operemur manibus: uideamus oculis: auribus audiamus: circumferamusque uentrem insatiabilem: & cibos stomachum concoquentem. Consequens autem esse qui ista credamus: dicere nos quod a nobis comedendum sit & bibendum: digerenda stercora: & effundendus humor: ducendæ uxores: liberi preceandi: quo enim membra genitalia: si nuptiæ non erunt: quo dentes: si cibi non molendi sunt: Quo uenter & cibi: si iuxta apostolum & hic & illi destruentur: ipso itaque clamante: caro & sanguis regnum dei non possidebunt: neque corruptio in incorruptionem. hæc nos innocentes & rusticos asserit dicere. hæreticos uero: in quorum parte sunt Martion: Apelles: Valentinus: Manes: nomen isaniæ penitus & carnis & corporis resurrectionem negare: salutem tantum tribuere animæ: frustraque dicere: nos ad exemplum domini resurrecturos cum ipse quoque dominus in fantasmate resurrexerit: & non solum resurrectio eius: sed ipsa natiuitas Τοδοκειν. id est putatiue magis uisa sit: quam fuerit: sibi autem utramque displicere sententiā: fugere & nostrorum carnes: & hæreticorum fantasmata: quia utraq; pars in contrarium nimia sit. Aliis id esse uolentibus quod non erunt: aliis resurrectionem corporum omnino denegantibus. Quatuor inquit elementa sunt: philosophisque nota & medicis: de quibus omnes res & corpora humana compacta sunt: terra: aqua: aer: & ignis. Terram in carnibus: aerem in halitu: aquam in humore: ignem in calore intelligi. Cum ergo anima caducum hoc secundumque corpusculum dei iussione dimiserit: paulatim omnia redire ad materiae suae substantias carnes in terram elabi: halitum in aera misceri: humorem reuerti ad abyssos: calorem ad æthera subuolare. Et quomodo si sextarium lactis & uinis mittas in pelagus si uelisque rursum separare quod missum est uinum quidem & lac quod miseris: non perire: tamen non posse quod fufum est separari: sic substantiam carnis & sanguinis non perire quidem in originalibus materiis: non tamen in antiquam speciem redire: nec posse ex toto eadem esse: quæ fuerint. Cum autem ista dicantur soliditas carniū: sanguinum ius: crassitudo neruorum: uenarumque perplexio: & ossium duricies denegatur. Alia ratione resurrectionem corporum confitemur: quæ sepulchris posita sunt: dilapsaque in cinerem: Pauli apostoli: & Petri apostoli: & singulorum singula. neque enim fas est: uerum in aliis corporibus animæ peccauerint: in aliis torqueantur. nec iusti iudicis alia corpora pro christo sanguinem funderi: & alia coronare. Quis hæc audiens: resurrectionem carnis eum negare putat? Est inquit singulis hominibus ratio quædam deo artifice insita: quæ futuras materias in medullæ principis tenet. & quomodo tanta arboris magnitudo: truncus: rami: poma: folia non uidentur in semine: sunt tamen in oratione seminis quam greci οὐτὴν τρομᾶσθον uocant: & in grano frumentum est intrinsecus: uel medulla: uel uenula: quæ cum in terra fuerit dissoluta: trahit ad se uicinas materias: & in stipulam: folia: aristasque cōsurgit. neque enim in grano radices: culmus: folia: arista: palea dissoluta sunt: sic & in ratione humanorum corporum manet quædam surgendi antiqua principia: & quasi οὐτὴν τρομᾶσθον. id est seminarium mortuorum sinu terræ confouetur. Cum autem iudicii dies aduenerit: & in uoce archangeli: & in nouissima tuba tremuerit terra: mouebuntur statim semina: & in puncto horæ mortuos geminabunt: non tamen easdem carnes: nec in his formis restituēt: quæ fuerunt. Vis scire uerè esse quod dicimus: audi apostolum. Sed dicit aliquis. quomodo resurgent mortui: quo autem corpore ue-

Origenis sententia de resurrectione philosophorum

Quatuor elementa

Seminarium

nient: insipiens tu. qđ feminas nō corpus: qđ futurę est: feminas. sed nudū granū: ut puta tritici: uitis: & arboris. Et qđ de grano tritici ac semēte uerborę ex parte iā diximus: nūc de acino uinacii disseramus. granū parū ē: ita ut uix duobus digitulis teneri possit. Vbi sūt radices: ubi radicū & trūci: & ppaginū tortuosa pplexio: Vbi pā pinorę umbracula: & uuarę pulchritudo futura uina parturiēs. Aridū ē qđ tenet: & pene uix cernit. sed ī sicco illo grano potētia dei & occulta rōne semētis spumātia multa sinuant: hoc ligno tribuis. hōi nō tribuis. Quod piturū sic ornat: qđ māsū nō ē: nec pristinā recipiet uilitatē: & uis rursus ossa: sāguinē: mēbra: ut crescentibus capillis tōfore egeas: nasus pituitas digerat: icremēta unguū secāda sint: inferiores partes uel stercora uel libidines effluāt. Si affers istas ineptias rusticorę & carnis: ī qđ deo placere nō possumus: qđ si inimici obliuisceris rēurrectionē mortuorę. Seminat in corruptiōe: surget in icorruptiōe. Seminat in cōtumelia: surget in gloria. Seminat in infirmitate: surget in uirtute. Seminat corpus aiāle: surget corpus spiritale. Nūc oculis uidemus: auribus audimus: manibus agimus: pedibus ambulamus. In illo aut corpore spiritali toti uidebimus: toti audiemus: toti opabimur: toti ābulabimus. & trāfigurabimur. ī metastematice mēbro: qbus nūc utimur: diuersitas denegabit. Aliud nobis spiritale & æthereū pmittit: qđ nec tactui subiacet: nec oculis cernitur: nec pōdere pręgrauatur: & p locorę in quibus futurū est uarietate mutabitur. Alioqn si eadē carnes erunt & corpora quę fuerūt: rursū mares & femina: rursū nuptiæ uiris hirsutū supcilium: barba plixa: mulieribus genę lenes: & angusta pectora: & cōcipiendo & parturiendo fœtus ueter: & femora dilatanda sūt. Resurgēt etiā infantuli: resurgēt & senes. Illi nutriendi sūt: hi baculis sustentandi. Nec uos o simplices resurrectionē domini decipiat: qđ latus & manus mōstrauerint: in littore steterit: in itinere cū Cleopha ambulauerit: & carnes & ossa habere se dixerit. Illud corpus aliis pollet priuilegiis de uiri semine & carnis uoluptate nō natum est. Comedit post resurrectionē suam: & bibit: & uestitus apparuit: tangendū se prębuit. ut dubitātibus apostolis fidē facere resurrectionis. Sed tamē non dissimulat naturā aerei corporis & spiritalis. Clausis ingreditur ostiis: & in fractione panis ex oculis euanescit. Ergo & nobis post resurrectionem bibendū est & comedēdum: & post resurrectionem stercora digerēda. Et ubi erit illa pmissio: oportet mortale hoc induere imortalitatem: Hęc est omnis causa: qđ in expositione fidei tuę ad decipiēdas aures ignorātium nouies corpus: & nec semel carnes noias: dum hoies putant te carnes ī corporibus cōfiteri: & idem carnes esse qđ corpus. Si idem est nō diuersum significat. Scio. n. te hoc esse dicturum putauī idem corpus esse qđ carnē: simpliciter sum locutus. Quare nō carnes potius noias: ut corpus significes & indifferenter nunc carnē nunc corpus: ut & corpus in carne: & caro in corpore demonstretur: Sed mihi crede non est simplex silentium tuum. Alia. n. carnis: alia corporis definitio est. ois caro est corpus: non omne corpus est caro. Caro est proprie quę sanguine: uenis: ossibus: neruisq; cōstringitur. Corpus qđ & caro dicatur: iterdū tamē æthereum: uel aereū noiatur. Quod tactui uisuiq; nō subiacet: & plerūq; uisibile est atq; tāgibile. Pāries corpus est: sed non caro. Vnde apostolus corpora cęlestia appellat: & corpora terrestria: cęleste corpus: solis: lunę: stellę: Terrestre: ignis: aeris: aquę: terrę: & reliquorę: quę absq; aiā his sentiuntur elementis. Vides nos intelligere subtilitates ueltras: & archana: quę in cubiculis & inter pfectos loquimini. Et quę populus foris stans nec meretur audire pfertis in mediū. Hoc est illud qđ reducta ad auriculā manu: & cōcrepantibus digitis: ridētes dicitis: ois gloria filię regis intrinsecus: & introduxit me rex in cubiculū suū. Patet quare corporis: & non sāguinis resurrectionē dixeris: scilicet ut nos rudes carnē te dicere putaremus in corpore: & ii qui pfecti sūt: intelligerent carnē in corpore denegari. Deniq; apostolus in epistola sua ad Colocenses: uolens corpus christi carnem & non spiritale: aereū: tenuē: demonstrare: significanter locutus est dicens. Et uos cū essetis aliquando alienati a christo: & inimici sensus eius in opibus malis reconciliauit in corpore carnis suę per mortē. Rursūq; in eadem epistola. In quo circuncisi estis circuncisione nō manufacta in expoliatione corporis carnis. si corpus carnem solū significat: & non est nomen ambiguū: nec ad diuersas intelligentias trahi pōt: satis supflue corporeū carneū dicit: quasi caro nō intelligatur in corpore. In symbolo fidei & spei nostrę: qđ ab apostolis traditum est: qđ nō scribitur in charta & atramēto: sed in tabulis cordis carnalibus post confessionē trinitatis & unitatē ecclēsię: oē christiani dogmatis sacramētū carnis resurrectione includitur. Et tu in tantum in corporis & itē corporis: & tertio corporis: & usq; nouies corporis: uel sermone: uel numero imoraris: nec semel nominas carnem: quod illi semel nominant carnem: corpus uero tacent. Sed & illud quod argute subnectis & pręcaues: prudenterq; dissimulas scito nos intelligere: hie enim testimoniis ueritatem resurrectionis probas: quibus Origenes negat: & de dubiis incerta cōfirmans certam fidei domum subita tempestate subuertis. Seminatur inquit corpus aiāle: surget corpus spiritale. neq; enim nubent: neq; nubentur: sed erunt sicut angeli in cęlis: Quę alia exempla assumeres: si resurrectionem carnis ueritate & non putatiue: ut loqueris confitereris: Post illa quibus ignorantium blanditus es auribus: qđ in ipsis corporibus: in quibus mortui sumus & sepulti resurgemus: hoc potius adiunge & dic: quoniam spiritus carnem & ossa non habet: sicut me uidetis habere: & proprie ad Thomam. Infer digitum tuum in manus meas: & manum tuam in latus meum: & noli esse incredulus: sed fidelis. Sic & nos post resurrectionem eadem habebimus membra quibus nunc utimur. easdem carnes & sanguinē & ossa. quorum in scripturis sanctis opera: non natura damnantur. Deniq; in Genesi scriptum est. Non permanebit spiritus meus in hominibus istis: quia caro sūt. Et Paulus apostolus de prima doctrina & operibus iudorę. Non acq̄ieui aut carni & sanguini. Et ad sanctos qui utiq; in carne erant dicit. Vos autem in carne non estis: sed in spiritu. si tamen dei spiritus habitat in uobis. negans enim eos in carne: quos in carne esse constabat: non carnis substantia: sed peccata damnabat. Hęc est uera resurrectionis confessio: quę sic gloriam carni tribuit: ut aufert ueritatem: quod uero dicit apostolus corruptibile hoc & mortale: hoc ipsū corpus: id est carnem: quę tunc uidebatur

Acinum

170
Corpus

uidebat ostēdit. Quod autē copulatū iduere icorruptionē & immortalitatē: illud idumētū. i. uestimētū: non dicit corpus abolere: quod ornat in gloria: sed quod ante in gloriosū fuit efficere gloriosū: ut mortalitatis & infirmitatis liuente ueste deposita immortalitatis auro: & (ut ita dicā) firmitatis atq; uirtutis iduamur: uolentes nō spoliari carne: sed supuestiri in gloria: & domiciliū nostrū: quod de celo est supindui desiderantes: ut deuoret mortale a uita. certe nemo supinduit: nisi quod ante uestitus ē: sic & dominus nō in mōte trāfiguratus ē in gloria. nō ut māus ac pedes cæteraq; mēbra pderet: & subito ī rotūditate uel solis uel sphærae uolueret. sed eadē mēbra solis fulgore rutilātia: apostolorū oculos pstringerēt. unde & uestimēta eius mutata sūt ī cādore: nō in aerē: ne forte & uestes eius afferas spirituales. & facies inqt fulgebat: sicut sol. Vbi autē facies noīatur: & timo q; & cætera membra conspecta sūt. Enoch trāslatus est in carne: Helias carneus raptus est in cælū. Nec dū mortui: & paradisi iā coloni habent quoq; mēbra: cū qbus rapti sūt: atq; trāslati: quod imitatur ieiunio: illi possident consortio dei: uescūtur cælesti pane & saturantur oī uerbo dei: eundē habētes deū: quē & cibū. Audi saluatore dicitē: & caro mea requiescit ī spe. Et in alio loco: caro eius nō uidet corruptionē. Et rursum: oīs caro uidebit salutare dei: & semp ingeminans proferrat magis hæc Ezechiel: qui ossa iuagēs ossibus: & educēs ea de sepulchris suis: & sup pedes stare faciens: carnis neruisq; cōstringit: & cute desup tegit. tonet Iob tormētōz uictor: & testa radēs putridæ carnis sanie miserias suas resurrectionis spe & ueritate solet. Quis mihi det inquit: ut scribātur sermones mei: quod mihi det ut exarent in libro stilo ferreo: & plūbi lamina uel cæte sculpanē in silice. Scio enim quod redēptor meus uiuit: & ī nouissimo die de terra resurrecturus sū: & rursum circūdabor pelle mea: & in carne mea uidebo deū: quē uisurus sū ego ipse. & oculi mei cōspecturi sūt: & nō alius. reposita est hæc spes mea in sinu meo. quod hac pphetia manifestus. Nullus tā apte post Christū: quā iste ante christū. uult uerba sua in perpetuū durare. ut & nulla possint uelustate deleri. exarari ea uult in plūbi lamina: & sculpi in silice. spat in resurrectionē: imo nouit: & uidit: quod uiuit christus redēptor eius: & in nouissimo die de terra resurrecturus sit. nec dū mortuus erat dominus & athleta ecclesiæ: redemptorē suū uidebat ab inferis resurgentē. Et rursum circūdabor pelle mea: & ī carne mea uidebo deū puto quod nō loquitur quāsi amator carniū: quas putridas fetentesq; cernebat: sed ex fiducia resurgendi cōtemnit præsentia solatio futuroz. Rursum ait circūdabor pelle mea. Et ubi est corpus æthereū: ubi acereū: & spiritui & aure simile: certe ubi pellis & caro: ubi ossa & nerui & sanguis et uenæ: ibi carnis structura: ubi pprietas. Et in carne iquit mea uidebo deū. quoniā oīs caro uidebit salutare dei: et Iesū deū: tunc et ego uidebo redēptorē et saluatorem & deū meū. Videbo autē in ista carne: quæ me nūc cruciat: quæ nunc præ dolore distillat. iccirco deum ī carne conspiciā: quia oēs infirmitates meas sua resurrectione sanabit. Nōne tibi uidetur iā tunc Iob contra Origenem scribere: & p carnis ueritate: in qua tormēta sustinuit: alterz contra hæreticos hñ certamen. Dolet enim si tanta sit frustra pessus: & alia spiritaliter resurgente: ista carnaliter cruciata sit. Vnde inculcat & exaggerat: & oīa labrice confessionis archana māifesta uoce concludit: dicens. Quem uisurus sum ego ipse: & oculi mei conspecturi sunt: & non alius. Is si non in sexu resurrecturus est: si non iisdem membris: quæ iacuerunt in stercore si non eosdē oculos aperiat ad uidendū deū: quibus tunc uidebat uermiculos: ubi ergo erit Iob: tollis ea in qbus substitit Iob: & donas mihi inane uocabulum resurgentis. quō si nauim post naufragium restitutam uelis ac ne ges singula de quibus nauis cōstruitur: ego libere dicam: & quā torqueatis ora. trahatis capillos: applaudatis pedem: Iudeoz lapides inquiratis: fidem ecclesiæ apertissime confitebor. resurrectionis ueritas catholice sine carne & ossibus: sine sanguine & membris intelligi non potest. ubi caro et ossa et sanguis et membra sunt: ibi necesse est: ut sexus diuersitas sit. Vbi sexus diuersitas est: ibi Ioannes Ioannes: Maria Maria. Noli timere eorum nuptias. qui etiam ante mortem in sexu suo sine sexus opere uixerunt. Quando dicitur. in illa die neq; nubent neq; nubentur de iis dicitur: qui possunt nubere: & tamen non nubent. Nemo enim dicit de angelis. non nubent: neq; nubentur. Ego nunq̄ audiui spiritalium uirtutum in cælo nuptias celebrari: sed ubi sexus est: ibi uir & femina. Vnde & tu inuitus licet ueritate cogente confessus es. & dixisti aut coronandus in corpore: quod caste egit & iuste. aut condēnandus in corpore: quod uoluptatibus iniquitatiq; seruiuit. Tolle corpus & pone carnem & uirg: & feminam non negasti. Quis enim uiuit cum gloria pudicitia: qui non habet sexum: per quem cōmitti potuit impudicitia. Quis enim lapidem coronauit: quia uirgo pmanserit. Angeloz nobis similitudo pmittitur: & beatitudo illa: in qua sine carne & sexu sunt angeli: nobis in carne & sexu nostro donabitur. Mea rusticitas sic credit: & sic intelligit sexum confiteri sine sexu operibus: Omnes resurgere: & sic eos angelis adæquari. nec statim superflua uidebitur membroz resurrectio: quæ caritura sint officio suo: cum adhuc in hac uita positi nitarum opera non implere membroz. Similitudo autem ad angelos non hoīum in angelos demutatio sed profectio immortalitatis & gloriæ est: Argumenta uero illa pueroz & infantium & senum & ciboz & stercoz: quibus aduersum ecclesiam uteris: non sunt tua: quæ de gentiliū fonte manarunt. eadem enim opponunt nobis æthnici. qui christianum esse te dicitis: gentiliū arma depone. discant illi magis a te resurrectionem carnis confiteri: quā tu ab illis negare. aut si & tu de numero hostium es: ostende te libere aduersarium: ut æthnicoz suscipias uulnera. dono tibi nutriculas tuas: dono decrepitos senes: ne hyberno frigore contrahantur. frustra etiam tōfores artificia didicerunt: scientes Israeliticum populum per. lx. annos: nec unguium: nec capilloz incrementa sensisse: & quod his maius est non sunt attrita uestimenta eoz: nec inueterauerunt calciamenta eoz. Enoch & Helias: de quibus dudum diximus tanto tempore in eadem permanent ætate qua rapti sūt. Habent dentes: uentrem: genitalia: et tamen nec cibis: nec uxoribus utuntur. Quid potentiam dei calūnaris: qui potest de medulla illa: et de seminario uestro interiori: non carnes tantum de carnibus: sed corpus educere: et aliud ex alio facere: et de aqua. i. uilitate carniū præciosa et aerii corporis uina mutare potest: atq; eadē potentia: qua de nihilo

cuncta fabricatus est: reddere quæ fuerunt: quia multo minus est restituere quod fuerit: quam creare de nihilo. Miraris si de infatibus & senibus imperfecti uiri ætatē resurrectione faciat: cum de limo terræ absque ætatē icremētis consumatus homo factus sit: costa mutat in fœminā. & tertio humanæ cōditionis mō uilia & pudēda: iuxta natiuitatis elementa mutant in carnes: ligant in mēbris: discursūt in uenis: in ossa durant. Vis & quartū genus humanæ generatio nis audire: Spūs sanctus supueniet in te: & uirtus altissimi obūbrabit tibi. Propterea quod nascetur ex te sanctum uocabit filius dei. Aliter Adā: aliter Eua: aliter Abel: aliter Iesus christus. Et in hoibus diuersis exordiis: una hois natura nō differt: resurrectionē carnis oīumque mēbroꝝ: si uelī pbare: & ad singula testimōia iūgere explanatio nes: multis libris opus erit: sed præles causa hoc nō desiderat. Proposui. n. nō Origeni i oibus respōdere: sed frau dulētæ satisfactiōis apire mysteria. Attēde quia lōgus fui in assertiōe cōtraria: & uereor ne dū fraudes pādere stu deo: scādalu lēctori relinquā: aceruatim testimōia ponā cursumque pstringā: ut toto contra uenenatam eius ar gumētationē scripturaz pōdere dimicemus. qui uestē nō habet nuptialē: nec seruauit illud mandatū: candida sint uestimēta tua semp: manibus pedibusque cōstringit: ne recūbat in cōuiuio: sedeat in solio: stet ad dexterā dei mittitur in ghēnā: ubi fletus oculoz & stridor dēniū est. Capilli capitis uestri numerati sunt: si capilli: puto fa cilius dentes. frustra autē numerati: si aliquādo pituri: ueniet hora: qua oēs qui in monumentis sunt: audient uo cem filii dei: & pcedent. audiēt auribus: pcedent pedibus. Hoc & Lazarus ante iā fecerat. pcedēt autē de monu mentis. i. qui in monumētis illati fuerāt: uenient mortui: & resurgēt de sepulchris suis. in eos enim qui a deo est medulla ex ossibus ipsoꝝ. Tunc implebit quod dominus loquit per pphetā. Populus meus intra in cellaria tua ali quātulū: donec ira mea trāseat. Cellaria sepulchra significant: de quibus hoc utique pferitur quod cōditū fuerit. Et exi bunt de sepulchris suis ueluti hinnuli de uinculis soluti. gaudebit cor eoz: & ossa eoz sicut sol orientē. ueniet ois caro in cōspectu domini: & mādabit piscibus maris: & eructabūt ossa quæ comederāt: & faciet cōpagē ad cōpa gē: & os ad os. & qui in terræ puluere dormierūt resurgēt: alii in uitā æternā: alii i obprobriū & cōsullionē æter nā. tunc uidebunt iusti ipioꝝ pœnas atque cruciatus: quoniā uermis eoz nō moriet: & ignis eoz non extinguet: & erunt in cōspectu ois carnis. quotquot igit hēmus hanc spē: sicut exhibuimus mēbra nostra famulantia i munditiæ & iniquitati ad iniquitatē: ita adhibeamus ea famulantia iustitiæ ad sãctificationē: ut resurgentes ex mortuis in nouitate uitæ ambulemus. quō & uita domini Iesu manifestat in nostro mortali corpore: & qui sus citauit Iesum christū a mortuis: uiuificabit & mortalia corpora nostra: ppter inhabitantē spūm eius in nobis. istud enim est: ut in nobis qui semp mortificationē in corpore nostro circumtulimus: uita quoque Iesu manifeste tur in corpore nō mortali. i. in carne mortali secundū naturā: æterna secundū grām. Vidit & Stephanus stan tem Iesū ad dexterā patris. & manus Moyli mutata est in cādorē niuis: & deinceps colori pristino restituta. in utraq diuersitate manus fuit. Figulus ille Hieremiæ: cuius per duriciā lapidū uas quod fecerat contractum est: de eadē massa & de eodē luto reditegrauit: quod ceciderat. Sed & ipsū resurrectionis uocabulū significat non aliud ruere: aliud resuscitari: & quod adiciēt mortuoꝝ carnē ppheta demonstrat: quod enim in hoie moritur: hoc & uiuifica tur. Vulneratus ille itineris hierico totus refert ad stabulum: & delictoz plagæ i mortalitate sanantur. apra sūt & sepulchra in domini passione. quādo sol fugit: terra tremuit: & multa corpora sanctoz surrexerūt: & uisa sūt in sancta ciuitate. Quis est inquit Elaias qui ascendit ex Edon: fuluida uestimenta eius ex Bosor: sic formosus i stola candida. Edon aut terrenus interpretat aut cruentus: Bosor autē caro: aut in tribulatiōe paucis uerbis totū resurrectionis mysteriū demonstrat. i. & ueritatem carnis & augmentū gloriæ. & est Iesus. Quis est iste qui ascē dit d terra ascēdit de sãguie. Cuius uestimēta iuxta pphetiā Iacob: qui alligauit pullū suū ad uitē: & torcular calca uit solus: multo rubentiā sūt de bosor. i. de carne siue tribulatiōe mūdi. Ipse. n. uicit mūdū: ideoque rubra & fului da sunt uestimenta eius: quia speciosus forma fuit præ filiis hoium ppter gloriam triumphantis in stolam can didam cōmutata sunt: & tunc uere de christi carne cōpletum est. Quæ est ista quæ ascendit dealbata nitens su per fratruelē suū. Et quod in eodē libro scribit. Fratruelis meus rubicundus siue candidus. Hunc imitatur: qui ue stimenta sua non inquinauerunt cum mulieribus. uirgines enim permanserunt: qui se castrauerunt propter re gna cæloꝝ: itaque in albis erunt uestibus. Eo tpe sententiā domini ope pfecta monstrabit. Omne quod dedit mi hi pater non pdam ex eo quicquid: sed resuscitabo illud in nouissimo die: totum uidelicet hoīem quem totum na scendo suscepit. Tunc ouis quæ pierat: & in inferioribus oberrabat: humeris Saluatoris tota portabitur. & quæ peccatis lãguida fuit: clementiā iudicis sustentabitur. Tunc uidebūt illū: qui cōpūxerunt: qui clamauerunt: Cru cifige crucifige talem. Tribus & tribus cædent pectora ipsi & mulieres eoz: ille mulieres quibus dominus locu tus est crucem portans. Filie hierusalem nolite flere sup me: sed sup uos flete & sup filios uestros. Tunc angeloz uaticiniū complebit: qui stupentibus apostolis euntē in cælum dixerunt. hic Iesus qui a uobis assumptus est in cælū: sic ueniet: quemadmodum uidistis eum euntē in cælum. Quale est autem iccirco dominum dicere post resurrectionem. xl. diebus comedisse cum apostolis: ne fantasma putaretur: & hoc ipsum quod comedit in carne & in mēbris: uisus est in fantasmate confirmare: aut uerū est quod uidebatur: aut falsum. Si uerū est: er go uere comedit: Si autem falsum: quomodo res falsas ostendere uoluit: ut resurrectionis ueritatem probaret? Nemo enim falso uerum probat. Ergo inquires & nos post resurrectionem comesturi sumus. Nescio. Non enī scriptum est. & tamen si credatur non puto sim comesturus. Legi enim non esse regnum dei cibum & potum: repromittēs nobis: quæ oculus nō uidit: nec auris audiuit: nec in cor hois ascēderūt. Moyses & Helias quodragin ta diebus ieiunauerūt ac noctibus. hoc hoium natura nō patit. sed quod hoī impossibile est: deo impossibile non est: Sicut qui futura prædicat: nō interest utrū post. x. annos an post cētū uētura pnūciet: quia una est snia futuroꝝ. Sic qui. xl. diebus post ieiunare & uiuere: imo non pōt ieiunare: sed uiuit uirtute dei: & æterno tpe poterit abiq esca &

Cellaria

Edon
Bosor.

esca & potu uiuere. Quare fauū comedit domus ut resurrectionē p̄baret: nō ut tuis faucibus mella p̄mitteret
 piscē in prunis assū petiit: ut dubitātes cōfirmaret apostolos: q̄ ad illū accedere nō audebāt: q̄d putarent se sp̄m
 uidere nō corpus. Archifynagogi filia sulcitāt: & cibū appetit. Lazarus q̄triduanus mortuus resurgit: & pran-
 dens inducit: nō q̄a apud iferos esuriebat: sed q̄a difficultas opis scrupulositatē fidei inq̄rebat. Quō ueras ma-
 nus & uerę ostēdit latus: ita uere comedit: cū discipulis: uere ambulauit cū Cleopha: uera lingua locutus est: cū
 oibus uero accubitu discubuit i cœna: ueris māibus accepit panē: benedixit: ac fregit & porrigebat illis. Quia
 autē ab oculis repēte euanuit: uirtus dei est: nō umbrę & fātasmatis. Alioq̄n & atē resurrectionē: cū eduxisset cū
 de Nazareth: ut p̄cederet in sup̄cilio mōtis: trāsuit per medios. i. lapsus est de manibus eorū. Nunquid iuxta
 Martionē dicere possumus: q̄ iō natiuitas eius in fātasmate fuerit: q̄ cōtra naturā qui tenebat elapsus est: quod
 Magis licet: hoc domino nō licet. Apollonius Theaneus scribit: q̄ cū ante Domitianū steterit in consistorio: re-
 pēte nō cōparuit. Nolite potētā domini Magorū p̄stigijs adāquare: ut uideat fuisse q̄d nō fuit: & putet co-
 medisse sine dētibus: ambulasse sine pedibus: fregisse panē sine manibus: locutū esse sine lingua: & latus mōstrā-
 se sine costis. & quō inquires nō cognoscebāt eū in itinere: si ipsū hēbat corpus q̄d habuit. Audi scripturā dicen-
 tē. Oculi eorū tenebant: ne eū cognoscerent. Et rursum. apti sunt oculi eorū: & cognouerunt eum. Nunquid alius
 fuit quando non cognoscebat: Et alius quando cognitus est. Certe unus atq̄ idem erat. Cognoscere ergo & nō
 cognoscere oculorū fuit: non eius qui uidebat: licet & ipsius fuerit. oculos enim tenebat eorū: ne se cognoscerent.
 Deniq̄ ut scias errorem qui uersabat in medio: non corporis domini: sed oculorū fuisse clausorū: apti sunt oculi
 eorū inquit & cognouerunt eū. Vnde & Maria Magdalena: q̄ diu non Cognoscebat Iesū: & uiuū quærebat iter
 mortuos hortulanum putabat: agnoscit: & dominum uocat. Post resurrectionem Iesus stabat in littore. discipu-
 li in nauī erant: ceteris nō cognoscentibus eum: dicit discipulus quē diligebat Iesus Petro: dominus est. Prior enī
 uirginitas uirginale corpus agnoscit: idem erat: & non idem oibus uidebat. Statimq̄ subiungit: & nemo aude-
 bat interrogare eū tu quis es: scientes q̄ dominus est. nemo audebat quia deū sciebant. Vescabant cū pranden-
 te: q̄a hoīem & carnē uidebāt. nō q̄ aliter deus aliter hō esset. Sed unus atq̄ idē filius dei. cognoscebat ut hō ad-
 rat ut domus. Scilicet nūc mihi philosophādū ē: incertos ēe sēsus nros: & maxime uisū. Carneades aliquis ab
 inferis excitādus: ut p̄ferat remū in aqua fractū uideri: porticus lōgius angustiores: rotundos procul turriū an-
 gulū: colūbarū colla ad singulas cōuersiones colorē mutātia. Cū Rhode Petrum nunciaret: & apostolis diceret
 ob periculi magnitudinē euasisse non credūt: fātasmata suspicant. Porro q̄ clausis ingressus est ostiis eiusdem
 uirtutis fuit: cuius & oculis euanescere. Lynceus (ut fabulæ ferūt) uidebat trans parietē: dominus ingressus clau-
 sis ostiis fantasma fuerit: intrare nō potērit. Aquilæ & uultures transmarina cadauera sentiunt. Saluator aposto-
 los suos nisi ostium apuerit non uidebit. Dic mihi acutissime disputator. Quid est maius: tantā terræ magnitu-
 dinem appēdere sup̄ nihilū: & sup̄ aquas incerta librare: an deū transire per clausā portā. An creaturam cedere
 creatori. Quod magis est tribuis: q̄d minus est calūniaris. Petrus sup̄ aquas ambulat grandi & solido corpore
 Mollis undā non cedit: paululum fides dubitat: & statim naturam suam corpus intelligit: ut sciamus sup̄ aquas
 non corpus ambulasse: sed fidem. Oro te qui tantū contra resurrectionē sentiens argumentaris ut nihil simplici-
 ter mecum loquaris. Credis uere dominum resurrexisse i eodem quo mortuus: quo sepultus est corpore: an nō
 credis. Si credis cur ista proponis per quæ resurrectio denegat. Si nō credis: quid ita impitorū aīas & resurre-
 ctionem casto noīe uentilas. Audi nuper de Martionis schola quidam uē inquit ei: qui in hac carne: & in his os-
 sibus resurrexerit: gaudens animus statim intulit. Consepulti enim sumus: & consurreximus cum christo p̄ ba-
 ptismū animæ an carnis resurrectionem dicis. Respondit: non solius aīæ: sed carnis quæ cum aīa renascit in
 lauacro. Et quō pibit: quæ in christo renata est. Quia scriptum est ait Caro & sanguis regnum dei non posside-
 bunt. Attende obsecro te quid dicat: caro & sanguis regnū dei non possidebunt. Nunquid non resurgēt. Absit:
 sed non possidebūt. Quare non possidebunt. Quia sequit. neq̄ corruptio incorruptionem possidebit. tādū
 ergo regnum dei dei non possidebunt: q̄ diu caro tantum sanguisq̄ p̄manserint. Cum autem corruptiuū induerit
 incorruptionem. & mortale induerit immortalitātē: & lutum carnis in testa fuerit excoctum: qui prius graui
 pondere p̄mebatur in terrā: acceptis sp̄s p̄nis & imutationis nō abolitionis noua gloria uolabit ad deum:
 Et tunc ipebitur illud q̄d scriptū est. Absorpta est mors in uictoria. Vbi est mors cōtentio tua. Vbi est mors a-
 culeus tuus. P̄postero ordine de aīæ statu & carnis resurrectione respōdimus. omisissq̄ principiis epistolæ
 tota nobis contra egregios tractatus eius fuit disputatio: Maluimus enim de dei rebus q̄ de nostris iniurijs dice-
 re. Si peccauerit homo in hominem rogabunt pro deo ad dominum. Si autem in deum peccauerit: quis orabit
 pro eo. Nunc e diuerso sunt oīa: nostros aduersarios in mortali odio persequimur: blasphemantibus deum clamē
 tem portigimus manum. scribit ad Thēphilum episcopum apologiam: cuius istud exordium est. Tu quidem
 ut hō dei: & apostolica ornatus gratia: curā omnium ecclesiæ. maxime eius quæ in hierosolymis est sustines:
 cum ipse pluribus sollicitudinibus ecclesiæ dei: quæ sub te est: destingaris. laudat faciem: ad p̄sonam principū
 trahit: tu qui regulas quæris ecclesiasticas. & Niceni concilii canonibus uteris: & alienos clericos & cum suis e-
 piscopis commorantes niteris usurpare: responde mihi: ad alexandrinum episcopum palæstina quid pertinet.
 Nisi fallor: hoc ibi decernitur: ut palæstina metropolis cæsarea sit: & totius orientis antiochia. Aut igitur ad cæ-
 sariensem episcopum referre debueras: cui sp̄cta cōmunionē tua cōmunicare non noueras. Aut si procul expe-
 tendum iudicium erat ad Antiochiā potius litteræ dirigēdæ. Sed noui cur Cæsareā: cur Antiochiā nolueris
 mittere sciebas q̄d fugeres: q̄d uitares. maluisti occupatis auribus molestiā facere: q̄ debitū Metropolitanō tuo
 honore reddere. Nec hoc dico: q̄ p̄ter amicitias: quæ suspicionē generāt: q̄c̄q̄ in generatiōe reprehēdam: sed

Apollonius Thaneus

Carneades

Lynceus
Aquila

Cæsarea metropolis

quia apud interrogantes magis & presentes te purgare debueras. Misisti religiosissimum hominem Isidorum presbyterum
uirum potentem tam ex ipsa incessus & habitus dignitate: quam diuinæ intelligentiæ: curare etiam eos: qui aîo uehement
ter agrotant: si tamen sensum sui langoris habeant. Homo dei mittit hominem dei: nihil interest inter presbyterum & e
piscopum. eadem dignitas mittentis & missi: hoc satis imperite: in portu ut dicitur naufragium. Iste Isidorus qui
in caelum tuis laudibus tollitur: id ipsum infamatur Alexandria: quod in hierosolyma. ex quo non legatus ad
uenisse uidetur: sed socius. Alioquin proferantur & litteræ manu eius scriptæ. quæ quidem ante tres menses le
gationis ad nos directæ erant: portantes errorem. Vincentio presbytero redditæ sunt: quæ usque hodie ab eo te
nentur: quibus cohortatur ducem exercitus sui: ut super petram fidei stabili persistat gradu: nec nostris minis ter
reatur. Pollicetur se ante quam legationis esset ulla suspitio. uenturum Hierosolymam: & aduentum suum ilico aduer
sarioꝝ cuneos proterendos. Et inter cætera his etiam uerbis utitur: Quomodo fumus in aere dissoluitur: & cæ
ra ad uiciniam ignis. ita dissipabitur qui semper ecclesiasticæ fidei resistens: nunc per homines simplices eandem
fidem inquietare conatur. Rogo te lector: qui hoc scribit: ante quam ueniat: quod tibi uidetur? An aduersarius uel
legatus. Iste est quem nos piissimum uel religiosissimum: & ut uerbum exprimamus e uerbo deicolâ possumus
dicere. Iste est homo diuinæ intelligentiæ: tam potens: & tanta incessus ac habitus dignitate: ut quasi spiritalis Hip
pocrates langorem aîarum nostrarum sua potuerit presentia mitigare. Si tamen nos uoluerimus suæ medicinæ acquirere:
curet se tali medicamine: qui etiam alios curare consueuit. Nobis diuina illa intelligentia pro Christo stul
titia est. Libenter nostra rusticitate languemus: ne collyrio uestro impie uidere discamus. tuæ uero sanctimonie
pro optima uoluntate: quasi ad finem usque perducta sit. depræcamur dominum in sanctis locis nocte & die: ut
reddat perfectam mercedem: & coronam uitæ largiatur. Recte gratias agis. nisi enim uenisset Isidorus tu in to
ta palæstina tam fidelem sodalem non inuenisses. nisi ille tibi promissum apportasset auxilium: hæeres apud
urbem rusticorum: quæ sapientiam tuam intelligere non posset. Nec ipsa apologia: de qua nunc sermo est: Isido
ro presente & multum collaborante dictata est. ipse idem est dictator & baiulus litterarum. Cum ergo huc uenisset:
& accessisset ad nos tribus uicibus: & admonisset tam diuinæ sapientiæ tuæ: quam propriæ intelligentiæ haberi
uerba medicinam: nec profuit alicui: nec profuit ei quicquam. ideoque ad tres uices dicitur ad nos accessisse. ut & inue
niendo mysticum numerum conseruaret: qui theophili episcopi mandatum nobis loquebatur: litteras ad nos ab
eo missas noluit reddere. Cùmque diceremus: si legatus es: redde legationis epistolas. si epistolam non habes: quomodo
legatum te probabis? Respondit se habere quidem litteras ad nos adiuratum tamen ab hierosolymorum episco
po ne nobis eas redderet. En legati constantia: qui ut pacem faceret: & suspicionem in alteram partem fauoris ex
cluderet: æquum se utrisque tribuit. & quia sine emplastro uenerat: & medicorum armamenta non habebat: circiter
eius medicina non profuit. Hieronymus inquit & qui cum eo sunt: & secreto & coram oibus frequentissime: &
sub iuramentum testimonio satis ei fecerunt: quod nunquam de nobis ambiguitatem aliquam habuerit fidei dicentes:
quomodo quo tempore quâdo comunicabamus ei: & tunc similiter eundem affectum habebamus de ratione fidei. Videte quid fa
ciat concordia dogmatum. Isidorus qui ut hæc significaret: eius socius erat: homo dei & presbyter theosebistos & uir
potens & sacro ac uenerabili incessu & diuinæ intelligentiæ & hippocrates christianorum uocat. Ego misellus dum in soli
tudine delitescio: a tanto pontifice repete tructatus: presbyteri nomen amisit. & tamen iste Hieronymus cum pænosa tur
ba & sordidatis gregibus quid Isidoro illi fulmini ausus est respondere: ait ne forte ille non crederet: & opprime
ret eos presentia: & mole corporis sui: non semel: sed frequentissime iurauerunt se eum: de quo questio erat: scire
orthodoxum: nec unquam in suspitione habuisse hæreseos. O apertum ipudensque mendacium. O testimonium pro se nec
Catoni creditum. In ore enim duorum uel trium testium stat omne uerbum. alicui ne dictum: aut tibi aliquando mandatum
est: quod sine satisfactioe fidei comunione tuâ lubiremus? Quando per uirum disertissimum & christianissimum Arche
laum comitem qui sequester pacis erat conditus locus scederis fuit. nonne hoc in primis postulatum est: ut futuræ con
cordiæ fides iaceret fundamenta? Pollicitus est esse se uenturum. Instabat dies paschæ: frequens monachorum turba uene
rat: expectabaris in loco. quod faceres nesciebas. repete mandasti agrotare te. nescio quam algoris uir illa die te non posse ue
nire. Ludius nescio episcopus hoc loquitur: Pone uerum esse quod dicis: prurgescas. Ecclesiæ causam negligis? Tot uirorum &
christianorum & monachorum patientiam tetras? Nolimus tibi occasione dare. uidebamus. n. stropham dilatiois tuæ: in
iuriâ patientia uicimus. quod scribit Archelaus? Monet altero & tertio die manere: si uelles uenire: & ille occupa
tus muliercula enim uenire non cessauit) dum nauis euasisset: nostri penitus oblitus est. post duos ergo menses
tandem expectatus uenit Isidorus: qui non ut tu fingis pro te testimonium: sed causam postulatæ satisfractionis au
diuit. Cum enim obiiceret nobis quare ei comunicastis si hæreticus erat: Audiuit ab oibus: comunicauimus ni
hil de hæresi suspicantes. postquam uero a beato papa Epiphanio conuentus tam sermone quam litteris respondere con
templi: cunctis monachis ab eodem Epiphanio scripta uenerunt. ut absque satisfractione fidei: nullus ei temere
comunicaret. præsto sunt litteræ: nec super hac re dubitari potest. Hæc sunt quæ fratrum turba respondit: non ut
tu argumentaris: ex eo te non esse hæreticum: quia aliquando non dictus sis. hæc enim ratione agrotare non debet. qui
ante agrotationem sanus fuit. Quando autem conceptum est de ordinatione pauliniani: & aliorum qui cum eo sunt ueti
lari: tunc uidetes se reprehendi: cum propter charitatem atque concordiam concederent eis omnia: hoc autem solum expeteret: ut
licet ab aliis contra regulas ordinati essent: tamen subiicerent ecclesiæ dei: ut non scinderent eam: neque proprium sibi fa
cerent principatum. In hoc omnino acquiescentes ceperunt proponere de fide: & oibus notum facere: quod si non arguerentur
si qui cum Hieronymo presbytero erant: nil culparent in nobis. Sin autem arguerent erroris & culpæ: cum
penitus non quaerant de istiusmodi questionibus disputare: satisfractionem errati proprii non inuenientes ad
ista confugerint: ad quo sperarent nos posse conuinci: sed famam nostram laedere niterent. Quod pplexæ oratio est:
nemo

In portu naufragium

Deuota
Theophili
Spiritalis Hippocrates
Collyrium oculorum

Isidorus
Theosebistos christus
nostrum Hippocrates

Ludius non episcopus
Stropham

nemo uitiū interpretatoris putet: talis enim & græca est. Interim ego gaudeo: q̄ qui me decollatū putabā: subito mihi presbyterii caput uideo repositū: dicis uos omnino conuinci nō posse: & uenire ad prælium perhorrescis. si causa discordiæ nō ex dissentione fidei est: sed ex Pauliniani ut dicis ordinatione descendit: quæ tāta stultitia est uolentibus occasionē dare: nolle respondere: confitere fidē: sed tamen responde quod quæreris: ut omnibus luceat: non de fide: sed de ordinatione esse certamē. q̄ diu enī interrogatus de fide tacueris: potest tibi dicere aduersarius: non est ordinationis causa: sed fidei. Si ordinationis causa est stultæ facis: de fide interrogatus tacere: si fidei stulte prætendis ordinationē. Porro quod dicis te petisse ut subiicerentur ecclesiæ dei: & non scinderent eam: neq; propriū sibi facerent principatū de quibus dicas non satis intelligo. si de me & de presbytero Innocentio: satis multo dormisti tēpore qui post ānos tredecim nūc excitatus hæc loqueris: ob id enim & ego Antiochiā: & ille Cōstantinopolim urbes celeberrimas deseruimus: non ut te in populis prædicantē laudaremus: sed ut in agris & in solitudine dure sententia peccata deflentes: Christi in nos misericordiā deflecteremus. Si autē de Pauliniano tibi sermo est: uide eum episcopo suo esse subiectū: uersari Cypri: ad uisitationē nostrā iterdum uenire: non ut tuū: sed ut alienū: eius uidelicet a quo ordinatus est: q̄ si hic etiā esse uoluerit: & i exilio nostro quætus in solitudine uiuere: quid tibi debet: nisi honorē quē omnibus debemus episcopis: Fac a te ordinatū: idē ab eo audies: quod a me misello homine factæ memoriæ episcopus Paulinus audiuit. Nūc rogauit te ut ordinarer: Si sic presbyterū tribuis: at monachū nobis non auferas: tu uideris de iudicio tuo. Sin autē sub nomine presbyteri tollis: & mihi propter quod sæculū derelinqui: ego habeo quod semp̄ habui: nullū dispendiū in ordinatione passus es: & non inquit scinderent eā: neq; propriū sibi facerent principatū. Quis scindit ecclesiā: Nos quorū omnis domus Bethleē in ecclesiā cōmunicat: An tu: qui aut bene credis: & supbe de fide taces: aut male: & uere scindis ecclesiā: Nos scindimus ecclesiā: qui ante paucos mēses circa dies pentecostē cū obscurato sole: omnis mundus iā iāq; futurę iudicē formidaret: quadraginta diuersæ ætatis & sexus presbyteris tuis obtulimus baptizandos: & certe quinque presbyteri erant in monasterio: qui suo iure poterant baptizare: sed noluerunt quicquid cōtra stomachū tuū facere: ne & hæc tibi de fide reticendi dare occasio. An tu potius scindis ecclesiā: qui præcepisti bethleē presbyteris tuis: ne cōpetentibus nostris in pascha baptismū traderent: quos nos Diospolin ad confessorē & episcopū misimus Dionysiū baptizandos. Ecclesiā scindere dicimur: qui extrā ellulas nostras: locū ecclesiæ non habemus: At tu scindis ecclesiā: qui mandas clericis tuis: ut si quis Paulinianū ab Epiphaniō episcopo consecratū presbyterū dixerit: ecclesiā prohibeat intrare: ex quo tēpore usq; in presentē diē uidemus tantum specū domini: & hæreticis intrantibus suspiramus procul positi: nos ne sumus qui ecclesiā scindimus: An ille qui uiuis habitaculū: mortuis sepulchrū negat: qui fratru exilia postulauit: Quis potissimū illā feram totius orbis ceruicibus imminentē cōtra nostras ceruices specialiter incitauit: Quis ossa sanctorū & innoxios cineres scindens hucusq; uerberari ab imbribus sinit: His nos blandimētis pastor bonus iuitat ad pacē: & propriū arguit facere principatū: qui omnibus episcopis rectā dūtaxat fidē tenentibus & cōmunionē & charitate sociamur. An tu solus ecclesiā es: & qui te offenderit a christo excludit: Si ad propriū deuenimus principatū: ostende nos i parrochia tua habere episcopū: q̄ tibi non cōmunicamus: fidei est: responde & ordinationis erit. Occasionē quoq; fingunt aliā litterarū: quas dicūt sibi scripsisse Epiphaniū: q̄ dabit ille rationē pro omnibus quæ gesta sunt ante tribunal christi: ubi maior & minor absq; ulla personarum acceptione iudicabitur: & tamē quomodo possunt illius niti epistola: quā de ordinatione Pauliniani illicita: & illorum qui cum eo sunt a nobis coargutus scripsit: sicut & ipsa epistola eius in exordio suo significat: Rogo quæ tanta est excitas cineritū sicut a iunt tenebris inuoluta: Dicit nos occasionē fingere: & Epiphaniū aduersus se litteras nō habere: statiq; subiungit: quomodo possunt illius niti epistola: quā de ordinatione Pauliniani illicita: & eorum qui cum eo sunt: a nobis coargutus scripsit: sicut & ipsa epistola eius in exordio suo significat: nō habemus epistolā. Et quæ est illa epistola quæ in exordio suo de Pauliniano loquitur: Est ne aliquid post exordium: cuius tu times facere mētionē: A te est coargutus ætatis: qua Paulinianus erat. Presbyterū ordinas: & legatū mittis ac sociū: tantāq; habes fiduciā: ut ubi Paulinianum mentitus es puerum: illum puerum mittas presbyterū. Itēq; Theosobiū Thyriæ ecclesiæ diaconum facis presbyterum: & contra nos armas: illiusq; in nos abuteris eloquentia: tibi soli licet ecclesiæ uiam calcare: tu quicquid feceris: norma doctrinæ est: non erubescis ante tribunal Christi iudicādum tecum Epiphaniū prouocare: Quæ sequuntur post hoc capitulum: hæc sunt mensæ suæ & domus cōtubernium imputat Epiphaniō: scribitq; eum nunq; esse secum de Origenis dogmatibus locutum: & sui iurisiuranditestificatione confirmat dicens: ne suspicionem quidem (sicut deus testis est) peruersæ in nos fidei se habere monstrauit: nolo respondere & arguere acriter: ne periurii episcopū cōuincere uidear. Præsto sunt plures epistola Epiphaniū: una ad ipsum: alia ad episcopos palæstinos: & nuper ad romanum pontificem: in quibus dicit se eum coram multis de dogmatibus arguentem: non meruisse responsū: totumq; nostræ paruitatis testis est monasterium.

Cimentis tenebris

Beati Hieronymi presbyteri ad Theophilum papam Alexandrinum Apologia. In qua calūnias Ioannis Hierosolymitani refellit: & Origenis sectatorem ostendit. XXIII.

Epistola tua hæreditatis dominicæ te indicās possessorē: qui p̄gens ad patrē apostolis loq̄bat: Pacē meā do uobis: pacē meā relinquo uobis. illius quoq; sclicitatis cōpotē te esse testata est: in quā beati pacifici nūcupant. Blādiris ut pater: erudis ut magister: instruis ut pontifex. Venisti ad nos non in maiestate uirgæ: sed in spiritu benignitatis & lenitatis & māsuetudinis: ut hūilitatē christi: primo statim sermōe retonares. Qui mortaliū genus: nō fulminās & tonās: sed i præsepe uagiēs & iacēs saluauit i cruce. LXXVI.

Legimus enim in typo illius ante prædictū. Memento domine David: & omnis mansuetudinis eius. Et ipso postea presentatū est: discite a me: quia mitis sum: & humilis corde. Vnde & multa de sacris uoluminibus sup pacis laude perstringens: ac per uarios scripturarū campos more apū uolans quicquid dulce & aptū cōcordiæ fuit artifici eloquio melluisti. A te currētes igitur ad pacē imitati sumus. Expōsita ad nauigandū uela: crebrior exhortationis tuæ aura cōpleuit: ut non tam retractantibus & fastidiosis: q̄ ut auidis & plenis faucibus: dulcia pacis fluentia biberemus. Veg: quid faciemus in quoꝝ potestate uoluntas tantū pacis est: nō effectus. Et q̄ uolūtas quoꝝ apud deū propositi sui mercedē habeat tamē ip̄fectū opus etiā uolētes mœrore contristat. Quod sciens & apostolus perfectissimā uidelicet pacē in utriusq; partis uoluntate consistere: quantū inquit ex nobis ē cū omnibus hominibus pacē habentes. Et propheta: pax pax. Et ubi est pax: Nihil enī grande est: pacem uoce pretendere: & opere destruere. Aliud iniri: aliud demonstrare: uerbis sonare cōcordiā: re exigere seruitutē. Voluimus & nos pacē. Et non solū uolumus: sed rogamus. Sed pacē Christi: pacē uerā: pacem sine inimicitis: pacē in qua non sit bellū inuolutū. Pacē quæ non aduersarios subiicit: sed amicos iungit. Quid dominationē pacē uocamus: & non reddimus unicuiq; rei uocabulū suum: ubi odiū est: appellentur inimicitia: ubi charitas: ibi tantūmodo pax uocetur. Nos nec ecclesiā scindimus: neq; a patrū comunione diuidimur. Sed ab ipsis (ut ita dicam) cunabulis: catholico sumus lacte nutriti. Nemo nāq; magis ecclesiasticus est: q̄ qui nunq̄ hæreticus fuit: Sed ignoramus absq; charitate pacē: sine pace comunione. Legimus quoq; in euāgelio. Si offers munus tuum ad altare: & ibi recordatus fueris: quia frater tuus habet aliquid aduersū te: dimitte ibi munus tuū corā altari: & uade prius reconciliari fratri tuo. Et tunc ueniens offer munus tuū. Si munera nostra absq; pace offerre nō possumus: q̄to magis & christi corpus accipere: Quia conscientia ad eucharistiā christi accedā: & respōdebo amē cū de charitate dubitē porrigētis: Quæso te: ut patienter me audias: nec ueritatē adulationē putes. Quisq; ne tibi inuitus cōmunicat: Quisq; ne extenta manu uertit faciē: & iter lacras epulas Iudæ osculū porrigit: Ad aduentū igit ut reor tuū nō pauet monachos: turba: sed gaudet: certatim tibi procedunt obuiā. Et de heremi latibulis exeuntes: sua te cupiunt humilitate superare. Quis eos cōpellit exire: Nōne amor tui? Quis p heremū sūpatos in unū cogit. Nōne tua dilectio: Amari enī parens debet. Amari parens & episcopus debet: non timere antiqua sententiā est: quæ metuit quis odit: quæ odit peruisse cupit. Vnde & in nostris litteris cū inuicia paruulorum in timore consistant: pfecta dilectio foras mittit timorē. Non quæras monachos tibi esse subiectos ideo magis subiectos habeas. Tu offers osculū: illi colla submitunt. Exhibes militē: & ducē impetras: quasi unus i pluribus es: ut sis unus ex pluribus. Cito indignat libertas: si opprimitur. Nemo plus impetrat a libero: q̄ qui seruire non cogit. Nouimus canones ecclesiasticos. Nō ignoramus ordines singulorū: & lectione & quotidianis exemplis usq; ad hanc ætatē multa didicimus: multa expti sumus: qui in scorpionibus cedit: & lūbis patris habere se putat digitos gressiores: cito regnū mansueti David dissipat. Certe romanus populus ne i rege quidē superbiā tulit. Dux ille Israelitici exercitus: qui decē plagis afflixerat ægyptū: & ad cuius imperiū cælū & terra & maria seruebant: inter cunctos homines: quos tunc terra generauit: mansuetissimus prædicat. Et ideo per .xl. annos obtinuit principatū: quia potestatis supbiā lenitate & mansuetudine tēperabat. Lapidabat a populo: & pro lapidantibus rogabat: quia potius deleri ipse uult de libro dei: ne cōmissus sibi grex peat. Cupiebat illū imitari pastore: quæ sciebat etiā errantes oues suis humeris portatur. Pastor inquit bonus ponit animā suā pro ouibus suis. Boni quippe pastores discipulus optat anathema esse pro fratribus suis atq; cognatis: qui sunt Israelitæ secū dū carnē. Et si ille pire cupit ne pditi pereāt: quāto magis bonis pastoribus nimietate prouidendū est: ne ad iracundiā prouocent filios suos: & nimietate diuine etiā lenissimos asperos esse cōpellant. Epistola cogit me breuius loqui. Dolor longius: scribit in suis illis ut ille uult: pacificis: ut ego sētio mordacissimis litteris: quod nunq̄ a me læsus sit: nec dictus hæreticus. Quoniam igit modo me ipse lædit: ægrotantē morbo pessimo: & rebellē ecclesiæ uentilans: ab aliis laceffitus accurrit aduersariis parcere: lædere nō lædentē. Ante q̄ ordinare frater meus: nunquā dixit fuisse inter se & sanctū papā Epiphaniū de dogmatibus questionē. Et quæ cū ratio compellat: sicut ipse tamen scribit: unde inter populos disputare unde nemo quærebat: Scit enī prudētia tua periculosas esse huiusmodi questiones: & nihil esse tutius q̄ tacere: nisi forte necesse est loqui de grandibus. Certe quod illud tantū ingeniū flumēq; eloquentiæ fuit: ut in uno ecclesiæ tractatu cūcta cōprehēdisse se dicit: de quibus singulis nouimus eruditissimos uiros infinita uersuū milia cōscripsisse. Sed hoc quid ad nos? Nouerit ille qui audiuit: sciat ipse qui scripsit: meq; ab accusatione sui ipse etiā liberet. Ego nec interfui: nec audiui: Vnus e populo sum: imo ne unus quidē: quia multis clamantibus tacui. Conferamus arguētis accusantisq; personas: & cuius uel meritū uel uita uel doctrina præcesserit: illi magis accōdemus fidē. Vides ne q; clausus dicit oculis: summa quæq; pstringā: non tā eloquens quod mente concepi: q̄ indicans quid reticē. Intellexite & probaui disputationē tuā: quod enī ecclesiasticæ paci cōsuleres: quasi sireneos cantus obturata aure prætransis. Alioquin quia a parua ætate sacris litteris eruditus es: nosti quo sensu unūquodq; dicat: quomodo in ambiguis sententiis tuus sermo liberatus: & aliena nō dānet: & nostra nō deneget. Sed fides pura & apta nō quærit strophas & argumēta uerborū. Quod simpliciter creditur simpliciter cōfiteđū est. Poterā quidē libere proclamare: & iter gladios quoq; ignesq; babilonios dicere: cur aliud respōdetur q̄ q̄ritur: cur nō simplex nec apta confessio: Totū timet: totum temperat: totum relinquit ambiguum: & quasi super aristas graditur. Verum studio & appellatione pacis: feruente stomacho uerba non quomodo quæruntur respōdet: ac libere lædere læsus ipse non audet: ergo interim sileo nunc & dispensationē meā uel imperitiā simulabo uel metū: quid mihi accusanti facturū est: qui ut ipse testatur laudanti detrahit: Tota eius epistola nō tam expositione q̄ nostris plena est cōtumeliis: nomen meum absq;

Antiqua sententia

Nullo unquam
tunc usq; labor.

Si uocatus cantus ob
nata uoce pertransis.

mur. Et ne hoc quod procul sit: in uinculo Bethleē presbyteris eius: quantum in nobis est comunione sociamur: ex quo p̄spicuū est dolorē propriū causā ecclesie non putandū: nec stomachū unius hominis: imo p̄ illū alioq; generali ecclesie uocabulo nūcupandū. Quapropter quod i principio epistolae dixi: etiā nunc repeto: nos uelle pacē christi optare concordia: & te rogare: ut illū moneas: pacē non extorquere: sed uelle. Sit prae terita: nostrarū contumelia: dolore contentus. Et uetera uulnera saltē noua obliteret charitate: sit talis qualis ante fuit q̄ do nos suo arbitrio diligebat. Verba ei de alieno stomacho non fluant. Faciat quod uult: & non quod uelle cōpellitur. Aut quasi pontifex cūctis æqualiter i peret: aut quasi imitator apostoli: uniuersos saluti ex æquo seruiat. Si talē se praeberit: ultro praebeamus manus: extēdimus brachia: amicos & parentes habeat: & sentiat in christo: sicut oibus sanctis: ita & sibi nos esse subiectos. Charitas patiens est: charitas benigna est: charitas nō æmularur: nō inflat: omnia sustinet: omnia credit. Cūctarum uirtutū mater est charitas: & quasi sparsū triplex apostolica sententia roborat: Dicente: fides: spes: charitas. Credimus: speramus: atq; ita per fidē & spem dilectionis uinculo copulamur. Idcirco enī & nos patrias nostras dimisimus: ut quieti absq; ullis simultatibus in agris & in solitudine uiueremus ut pontifices Christi: qui tam rectā fidē predicant: nō dominos metu: sed patrū honore ueneremur: ut deferamus episcopis: ut episcopis: & nō sub nomine alterius: aliis qbus nolumus seruire cogamur. Nō sumus tā inflati cordis: ut ignoremus quid debeat sacerdotibus Christi: qui enim eos recipi: nō tam eos recipit: q̄ illū: cuius episcopi sunt. Sed cōtenti sint honore suo. patres se sciāt esse: non dominos: maxime apud eos: qui spretis ambitionibus saeculi: nihil quieti & ocio preferunt. Tribuat aut orationibus tuis Christus deus oipotēs: ut pacis nō ficto nomine: sed uero & fidei amore sociemur: ne mordētes inuicē cōsumamur ab inuicem.

Beati Hieronymi presbyteri ad Theophilū episcopum: in qua de litteris gratias agit: & contra Origenia nos haereticos excitat. Epistola. XXVIII.

Beatissimo papae Theophilo Hieronymus Salutem. Meminit beatitudo tua: q̄ eo tempore: quo tacebas: nunq̄ ab officiis meis sermo cessauerit. Nec cōsideraui: quid tu pro dispensatione tunc faceres: sed quid me facere cōueniret. Et nunc sumptis dignationis tuae epistolis: fructum aliquem cepisse me uideo euangelicae lectionis. Si enim duri iudicis sententiam crebra mulieris inflexit petitio: quanto magis paterna uiscera interpellatione sedula molliuntur: quod de canonicis & ecclesiasticis monitis gratias agimus: Quē enim diligit dominus: corripit: & flagellat omnem filiū: quē recipit. Sed tamen scito nobis nihil esse antiquius: q̄ Christi iura seruare: nec patrū transferre terminos: sempq; meminisse romanam fidem apostolico ore laudatam: cuius se esse participem alexandrina ecclesia gloriatur. Super uetera haerese quod multam patientiam geris: & putas ecclesiae uiribus incubantes tua posse corrigi lenitate: multis sanctis displicet: ne dum paucorum poenitentiam praestolaris: nutrias audaciam perditorum: & uis facti robustior fiat. Vale in Christo.

Theophili episcopi ad Hieronymum: uictos Origenianos nunciāns. Epistola. XXV.

Dilectissimo & amantissimo fratri Hieronymo Theophilus episcopus. Sanctus episcopus Agathocū dilectissimo diacono Athanasio in ecclesiastica directus est causa: quā cū didiceris: nō ambigo quin nostrū studiū probes: & in ecclesiae uictoria glories. Nanq; Origenis haerese in monasteriis Nitriae quidā furiosi homines serere & fundare cupientes: prophetica falce succisi sunt. Quia recordati sumus cōmonentis apostoli. Argue eos se uere. festina igitur tu: & partem huius praemii recepturus: deceptos quosq; emendare sermonibus. Optamus: si fieri potest: in diebus nostris catholicam fidē & ecclesiae regulas cum subiectis nobis populis custodire: & omnes nouas sopire doctrinas.

Hieronymi ad Theophilum gratulatoria pro detectis & uictis haereticis. Epistola. XXVI.

Beatissimo papae Theophilo Hieronymus. Nuper tuae beatitudinis percepi scripta: emendatā uetus silentiū: & me ad solitum officium prouocantia. Unde licet per sanctos fratres Plusculū Priscū & Subulum tuus sermo cessauerit: tamen quia uidimus illos zelo fidei cōcitatō raptim Palaestinae lustrasse regiones: & dispoſos regulos usq; ad suas latebras persecutos: breuiter scribimus: q̄ totus mundus exultet: & in tuis uictoriis gloriatur. Erectumq; Alexandriae uexillum: & aduersus haerese trophaea fulgentia gaudens populorum turba prospectet. Maeste uirtute: maeste zelo fidei ostendisti qd̄ hucusq; taciturnitas dispensatio fuit: non consensus. Libere enim reuerentiae tuae loquor. Dolebamus te nimium esse patientem: & ignorantes magistri gubernacula: gestiebamus in interitum perditorum. Sed ut uideo exaltasti manum diu: & suspendisti plagam ut ferires fortiter. Super susceptione cuiusdam nō debes contra urbis huius dolere pontificem qui nihil tuis litteris praecipisti: & temerarium fuit: de eo quod nesciebat ferre sententiam: tamen reor illum nec audere: nec uelle te in aliquo laedere.

Beati Hieronymi presbyteri responsua increpationis haereticorum suscipientis officium: & illius sententia Romani pontificis fidei congruere congratulantis. Epistola. XXVII.

Beatissimo papae Theophilo Hieronymus. Duplicē mihi grām beatitudinis tuae litterae praestiterunt: q̄ & factos & uenerabiles Agathonē episcopū: & diaconū Athanasium huerint portitores: & aduersū sceleratissimā haerese zelū fidei demonstrarint. Vox beatitudinis tuae i toto orbe p̄sonuit: & cūctis christi ecclesis lætātibus: diaboli uenena siluere. Nequaq; ap̄lius antiquus serpens sibilat: sed cōtortus & euisceratus i caernag; tenebris delitescens: solē clare ferre non sustinet. Qui quidem super hac re: & ante q̄ scriberes: ad occidentem epistolas miseram: ex parte haereticorum strophas: mea lingua hominibus indicans: ex dispensatione dei factum puto: ut eo in tempore: tu quoq; ad Anastasium papam scriberes.

charitas

haerese fortior

In Origenuis

beres. Et nostrā dum ignoras: sententiam roborares. Vex a te nunc admoniti: magis studiū accōmodabimus: ut hic & procul simplices ab errore reuocemus. Nec timeamus subire odia quorundā. Nec enim debemus hominibus placere: sed deo: q̄ ardētius ab illis defendat̄ h̄eresis: q̄ a nobis oppugnet̄. Simulq; obsecro: ut si qua synodica habes: ad me dirigas: quo possim tanti pontificis auctoritate firmatus liberius & cōfidentius pro Christo ora referare. Vincentius presbyter ante biduū: q̄ hanc epistolā darē de urbe uenit: & suppliciter te salutat: crebroq; sermone cōcelebrat Romā & totā Italiā tuis post Christū epistolis liberatam. Annitef ergo papa amā tissime atq; beatissime: & p̄ omnē occasionē ad occidentales episcopos scribe: & mala germina acuta: ut ipse si gnificas: succidere falce non cessent.

Synodica

Theophili episcopi ad Hieronymum presbyterum: quod fugati sint Origenis sectatores: & quod hipocri /
tas eiusdem fautores euitet. Epistola. XXVIII.

Domino dilectissimo: & amantissimo fratri Hieronymo presbytero Theophilus episcopus. Didici q; & sanctitas tua nouerit Theodorus monachus: cuiusq; studiū cōprobauit: quia cū a nobis Romā nauigaturus exiret: noluit ante proficisci: nisi te & sanctos fratres: qui tecū sunt in monasterio quasi sua uiscera amplexaretur & inuiseret: quē cū susceperis pro ecclesie tranquillitate latere. Vidit eni cuncta Nitriæ monasteria: & referre potest continentia & mansuetudinē monachorū. Quo modo extinctis & fugatis Origenis sectatoribus: pax ecclesie reddita sit: & disciplina domini conseruetur. Atq; utinam apud uos quoq; deponerent hipocrisim: qui occulte dicuntur subruere ueritatē. De quibus nō bene scientes in his regionibus fratres hoc me scribere prouocarunt. Quā ob rem caute: & effugire huiuscemodi homines. Et iuxta quod scriptū est. Siquis non affert ad uos ecclesiasticā fidē: huic ne aue dixeritis. Quāq; ex superfluo faciā: hęc tibi scribere: qui errantes potes ab errore reuocare: tamen nihil nocet prudentes & eruditos uiros pro sollicitudine fidei commoneri. Omnes fratres qui tecum sunt nomine meo salutari uolo.

Comores

Epiphani episcopi ad Hieronymū presbyterum de profligatione Origenianæ h̄ereseos per Theophilum episcopum: cuius epistolam interferit gratulantis. Epistola. XXIX.

Domino amantissimo filio: ac fratri Hieronymo: Epiphanius in domino Salutē. Generalis epistola: quæ ad omnes catholicos scripta est: ad te proprie pertinet: qui zelū fidei aduersus cunctas h̄ereses habens Origenis proprie: & Apollinaris discipulos aduersaris: quorū uenenatas radices: & in altum defixam impietatem omnipotens deus protraxit in medium. Ut in alexandria prodita: in toto orbe arefcerent. Scito enim fili charissime Amalech usq; ad stirpem esse deletū: & in mōte Raphadin erectum trophæum crucis. Etenim quomodo porrectis in altū Moysi manibus uincebat Israel: sic dominus confortauit famulum suum Theophilum: ut super altare ecclesie Alexandrinæ contra Origenē uexillum poneret. Et impleretur in eo quod dicitur: scribe signū hoc. quia delebo funditus Origenis h̄eresim a facie terræ cū ipso Amalech. Et ne uidear eadē rursus iterare: & prolixiorē epistolā texeret: ipsa ad uos scripta direxi: ut scire possitis: quæ nobis scripserit: & quantū boni ultimæ ætati meæ cōcesserit dominus: ut quod semper clamabā: tāti pontificis testimonio probaref. Iā aut̄ puto & te aliqd operis edidisse: & iuxta priorē epistolā quæ te sup hac re fuerā cohortatus: elimasse librū: quē tuæ linguæ homines legant. Audio eni & ad occidentē quorū dā hoium naufragia puenisse: qui nō cōtenti pditione sua uolunt plures mortis habere participes. quasi multitudo peccantiū scelus minuat: ut numerositate lignorū maior gehēnæ flāma succrescat. Sanctos fratres qui tecū sunt in monasterio domino seruientes: & tecum & per te plurimum salutamus.

Domino dilectissimo fratri & coepiscopo Epiphanio Theophilus in domino Christo Salutē. Dominus qui locutus est ad prophetā: Ecce constitui te hodie sup gentes & regna eradicare & suffodere & disperdere: & rurū ædificare ac plantare singulis tēporibus eandē: ecclesie suæ largitur gratiā: ut integrum corpus conseruetur: & in nullo h̄ereticorū dogmatū uenena preualeant. Quod quidē nūc uidemus expletū. Nā ecclesia Christi quæ nō habet maculā neq; rugā aut̄ aliquid istiusmodi: egredientes de cauernis suis Origenis colubros euangelico ense truncauit: & secundū Nitriæ monachorū agmē cōtagione pestifera liberauit. Pauca ergo ex his quæ gesta sunt: in generali epistola quā ad omnes in comune direxi: prout patiebat̄ angustia tēporis cōprehendi. Dignationis tuæ est quæ in huiuscemodi certaminibus sæpe ante nos pugnauit: & positos in prælio consolari: & congregare totius insulæ episcopos: ac synodicas litteras tā ad nos q̄ ad constantinopolitanæ urbis episcopū: & si quos alios putaueris mittere: ut cōsensu oīum & ipse Origenes nominatim: & h̄eresis nefaria condēnetur. Didici eni q; calūniatores ueræ fidei Ammonius Eusebius & Eutinius nouo pro h̄eresi furore bacchantes Constantinopolim nauigarint: ut & nouos si quos uoluerint decipiant: & ueteribus suæ impietatis locis cōiungant. Curæ igit̄ tuæ sit: ut cūctis episcopis p̄ Isauriā atq; Paphiliā & cæteras puincias: quæ i uicio sūt: rei ordinē pādans: & nostrā (si dignū putas) epistolā subiicias: ut oēs uno spiritu cōgregati cū uirtute domini nostri Iesu christi tradamus eos sathanæ i interitū impietatis: quæ possidet eos. Et ut celeriq; nostra Cōstantinopolim scripta pueniāt: mitte idulstriū uirū & aliquē de clericis: sicut & nos de ipsis Nitriæ mōasteriis patres monachorū: cū aliis sanctis & cōtinētissimis uiris misimus: q̄ possint cūctos i preseti docere quæ gesta sūt: & sup oīa q̄sumus: ut ipensas ad dominū sūdas præces: quo possimus etiā in isto certamine uictoriā cōsequi. Nō eni parua læticia & in Alexandria & p̄ totā ægyptū populorū corda psuasit. Ex quo pauci hoies electi sūt: ut purū corpus ecclesie pmaneret. Saluto fratres qui tecū sunt. Te plebs quæ nobiscum est in domino salutet.

Temporis Angustia

Industria uirorum

Epistola beati Hieronymi presbyteri ad Theophilum episcopum. In qua librū illius summis laudibus effert excusans q; celerius non uerterit in latinum. XXX.

Beatissimo papæ Theophilo Hieronymus Salutē. Ex eo tēpore quo beatitudinis tuæ accepi epistolas: iuncto paschali libro usq; in presentē diē ita & mērore luctus & sollicitudine ac diuersis sup̄ statu ecclēsiæ hinc rumoribus exagitatus sum: ut uix uolumē tuū potuerim in latinū sermonē uertere. Optime enī nosti iuxta ueterē sententiā non esse tristē eloquētiā: maxime si ad ægritudinē animi accedat corporis ægritudo. Et hanc ipsā epistolam febre æstuaus: & quintū iam diē decūbens lectulo nimia festinatione dictaui: breuiter idicāns beatitudinē tuā: magnū me laborē sustinuisse in trāslatione eius: ut omnes sentētiās pari uenustate trāsserem: & græcæ eloquētiæ latinum aliqua ex parte responderet eloquiū. In principio philosopharis: & generaliter agēs dū omnes erudis: unum iugulas. In reliquis aut̄ quod uel difficillimū est: rhetoricæ eloquētiæ iungis philosophos: & Demosthenē atq; Platonē nobis confocias. O quāta dicuntur in luxuriā: quātis præconiis extollitur cōtinentia: & de itimis sapiētiæ disciplinis diei ac noctis: lunæ cursus ac solis ratione: mūdi istius natura describit: & hāc ipsam disputationē ad scripturā: refers auctoritatē: ne in paschali libro uidearis de sæcularibus q̄q; fontibus mutuatus. Quid plura? In his laudare te uereor ne assentādi crimen icurrā. Optius liber est: & i philosophis: & agens susceptā causā absq; iuidia psonarū. Vnde obsecro te ignoscas tarditati etiam meæ. Ita enī sãctæ & uenerabilis Paulæ cōfectus sū dormitione: ut absq; trāslatione huius libri: usq; i præsentia rū nihil aliud diuini opis scripserim. p̄didimus enī ut ipse nosti rep̄te solatiū: qđ (ut cōscientiæ nostræ testis est dominus) nō ut p̄prias ducimus necessitates: sed ut sãctos refrigeria qbus illa sollicitē seruebat. Sãcta & uenerabilis te filia tua Eustochiū: quæ nullā p̄ matris absētia recepit cōsolationē: te uniuersa fraternitas suppliciter salutat. Libros quos dudū scripsisse te nūciaisti: uel legēdos nobis: uel uertendos transmittē. Vale in Christo.

Præfatio Ruffini presbyteri Aquilegensis in libros periarcon Origenis: in quo dicit se Hieronymū imitatum: qui eiusdem Origenis aliqua traduxerat: & profiteretur quæ a fide discrepant detractaturum. Nota qđ hic primum inter Hieronymum & Ruffinum exorta est contentio: cum callide in ea præfatione Hieronymi mentio habita crederetur: sicut mox subiecta testatur.

Origo distorsionis et diffinitionis inter Hieronymum et Ruffinum

Scio q̄ plurimos fratrum scientiæ scripturarum desiderio prouocatos: poposcisse ab aliquantis eruditis uiris: & græcarum litterarum peritis: ut Origenem Romanum facerent: & latinis auribus eum donarent. In quod etiam cum frater & collega uester ab episcopo Damaso deprecatus: homelias duas de canticis canticorum in latinum transtulisset ex græco: ita in illo opere ornate magnificeq; præfatus est: ut cuius legendi Origenem: & auidissime perquirendi desiderium commoueret: dicens illius animæ conuenire: quod dictum est. Introduxit me rex in cubiculum suum asserens eum: quod cum in cæteris libris omnes uincat in canticis canticorum: Etiam ipse se uicerit. Pollicetur sane in ipsa præfatione se & ipsos in canticis canticorum libris: & alios q̄ plurimos Origenis Romanis auribus largiturum. Sed ille ut uideo in stilo proprio placens: rem maioris gloriæ sequitur: ut pater uerbi sit potius q̄ interpret. Nos ergo rem ab illo quidem ceptam sequimur & p̄batam: sed non æquis eloquentiæ uiribus: tanti uiri ornare possumus dicta. Vnde uereor ne uitio meo id accidat ut uir quem ille alterum post apostolos ecclēsiæ doctorem scientiæ ac sapientiæ merito comprobauit: inopia sermonis nostri longe se inferior uideatur. Quod ego sæpe considerans reticebā: nec deprecantibus me frequenter in hoc opus fratribus annuebā. Sed tua uis fidelissime frater Machari: tanta est: cui obsistere ne impitia quidē potest: propter quod ne te ultra tam grauem paterer exactorem: etiam contra propositum meum cessi: ea tamen lege atq; ordine: ut quantum fieri potest: interpretando sequar regulā prædecessorū. Et eius præcipue uiri: cuius superius fecimus mentionē: qui cū ultra .lxx. libellos Origenis: quos homeliticos appellauit: aliquantos etiā de tomis in apostolū scriptis transtulisset in latinū: in quibus cū aliquanta offendicula iueniantur i græco: ita elimaui omnia interpretādo atq; purgauit: ut nihil in illis quod a fide nostra discrepet latinus lector inueniat: hunc etiā nos licet nō eloquentiæ uiribus disciplinæ tamen regulis inquantū possumus: sequimur obseruantes scilicet ne ea quæ in libris Origenis a seipso discrepantia inueniuntur atq; contraria proferamus: cuius diuersitatis causā plenius tibi in apologetico: quē Paphilus pro libris ipsius Origenis scripsit: edidimus breuissimo libello supaddito: in quo euidētibus ut arbitror probamētis corruptos esse i q̄ plurimis ab hæreticis & maliuolis: libros eius ostēdimus: & istos præcipue quos nunc exigis ut interpreter. id est periarcon: quod de principiis uel de principatibus dici potest: qui sūt re uera alias & obscurissimi & difficillimi. De rebus enim ibi talibus disputati: quibus philosophi omni sua ætate consumpta nihil inuenire potuerunt. Hic uero noster q̄tū potuit egit: ut creatoris fidem & creatarū regū rationem: quā illi ad impietate traxerunt: ad pietatem ipse cōuerteret. Sicubi ergo nos in libris eius aliquid contra id inuenimus: quod ab eo in cæteris locis fideliter de trinitate fuerat definitum: ueluti adulteratū hoc & alienū: aut prætermisimus: aut secundū eam regulam protulimus: quā ab ipso frequenter inuenimus affirmatā. Si qua sane uelut pitis iam & scientibus loquēs: dum breuiter trāsire uult obscurius protulit: ut manifestior fieret locus: ea quæ de ipsa re in aliis eius libris aptius legeramus: adiecimus explanatiōi studentes: nihil tamen nostrū diximus. Sed licet in aliis locis dicta sua tamen reddidimus. Hoc autē iccirco in præfatione cōmonui: ne forte calūniatores iteq; se criminandi putarent inuenisse materiā: sed uiderint ipsi quid peruersi & cōtentiosi homines agant. Nobis interim tantus labor: si tamen orantibus uobis deus iuuerit: iccirco susceptus est: nō ut calūniosos ora (quod fieri non potest: licet forte etiam hoc deus faciet) clauderemus: Sed ut proficere ad scientiam reꝝ uolentibus materiā præberemus. Illud sane omnem qui hos libros uel descripturus est: uel lecturus in conspectu dei patris & filii & spiritus sancti: contestor: atq; conuenio: per futuri regni fidem: per resurrectionis ex mortuis sacramentum: per illum qui præparatus est diabolo & angelis suis æternū ignē: sic non illum locum æterna hæreditate possideat: ubi est fletus & stridor dentium: & ubi ignis eorum non extinguitur.

Tomos

Euidētibus probamētis periarcon.

tride

tride

gurat